

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:

Joh. V. Veski

Peatoimetaja

J. Mägiste

A. Raun

Toimetussekreter

P. Ariste

Tartu 1938

Akadeemilise Emakeele Seltsi kirjastus

Sisukord.

	Lk.
1. H. Rajamaa , E. A. Saarimaa 50-aastane	33
2. M. Toomse , Eesti <i>se-</i> , <i>ske-</i> , <i>kse-</i> verbide konsonantse liitumise esindusest	34
3. A. Kask , EKS-i Keeletoimkonna viimaste koosolekute otsuseid	55
4. P. Ariste , Heliline ja helitu <i>h</i> eesti keeles	62
Résumés. — Summaries.	
3. A. Kask , Sur les décisions des dernières réunions de la Commission Linguistique de la Société de Littérature Estonienne	62
4. P. Ariste , Voiced and Breathed <i>h</i> in Estonian	64

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:
Tartu, Rüütli 24, III kord.

Talitus:
Akad. Kooperat., Ülikooli 15, tel. 63.

E. A. Saarimaa 50-aastane.

„Eesti Keele“ lugejaile juba ammu hästi tuntud soome keele- ja koolimees Eemil Arvi Saarimaa (end. nimi Söderholm) pühitses 13. V 1938 oma 50-ndat sünnipäeva. See tähtpäev E. A. Saarimaa elukäänakul pälvib õigustatud tähelepanu ka EK veergudel.

E. A. Saarimaa omandas filosoofia kandidaadi astme 1910 ja toimis selle järel soome keele innustunud õpetajana mitmes keskkoolis kuni 1935, millal ta valiti Helsingi Tütarlaste Normaallütseumi ülemõpetajaks soome keele alal, kus ta töötas praegugi, juhtides suure asjatundmisega Soome keskkooliõpetajate praktilist ettevalmistust.

Pedagoogilise tegevuse kõrval on E. A. Saarimaa juba kauemat aega viljakalt tegutsenud teadusliku ja koolikirjanduse alal. Nii on E. A. S. sulest ilmunud „Selityksiä Aleksis Kiven „Seitsemään veljekseen“ ja „Nummisuutareihin““ (Helsinki, 1919), artiklite kogu peamiselt keele- ja stiiliküsimuste valdkonnast „Kielen ja tyylin alalta“ (Porvoo, 1925), „Huonoa ja hyvää suomea“ (Porvoo, 2. tr. 1931), „Suomalaisia kansansatuja“ (2. tr., Porvoo), „Isänmaallinen lukukirja“ (Porvoo, 2. tr. 1927), „Kokoelma ylioppilasaineita“ ja „Kokoelma ainekirjoitustehtäviä“. Peale selle on E. A. S. sulest ilmunud rohkesti erialalisi püsiva väärtusega kirjutisi „Virit-

täjäs“ (mille pea- ja vastutavaks toimetajaks ta oli 1927—36) ja õigekeelsuse-, sõnavara- ja stiiliküsimuste kohta silmapaistval määral populaarseid kirjutisi ka suuremais Soome päevalehtedes ja laiemale üldsusele määratud ajakirjades („Suomen Kuvalehti’s“ jm.).

Soovime väsimatule töömehele, kes on ka innukaimaid Eesti sõpru Soomes, niisamasugust tööindu järgnevaiksiki aastakümneiks.

H. Rajamaa.

Eesti *se-*, *ske-*, *kse-*verbide konsonantse liitumise esindusest.

Teatavasti on *e*-tüvelisis verbides (nagu seda on *pese-*, *laske-*, *jookse-* jm. verbid) osa fleksioonivorme algsoomes liitunud konsonanttüvele (siis: *pes-*, *las-*, *joos-* jm.). Aja jooksul on eri murdeis see selgejooneline vahekord tuhmunud ja esindused eri arenguteed läinud. Eesti mitmekesiseis murdeis on niimoodi ka väga mitmesuguseid eri esindustüüpe tekkinud, mis eesti keele arengu seisukohalt pakuvad mõnelgi määral otsest huvi. Seetõttu ei ole vahest üleliigne, kui tutvuda nende eestis valitsevate eri esindustüüpidega eri murdealadel ja jälgida nende levikut.

Algsome konsonantselt liitunud vormidena tuleksid kõne alla passiivivormid (*pesti-*, *lasti*, **kustakse-*, *ei jõsta-* jm.), *da*-infinitiivid (*pesta-*, *kästes-* jm.), imperatiivivormid (*laske-*, *jõsko-* jm.) ja *nud*-partitsiip (*lasnut* jm.). Mis puutub algsome lahtise silbi eelse asendi passiivivormidesse, siis siin küsimusse tulevate passiivi preteeriti (*pesti-*, *lasti-* jm.), passiivi preteeriti partitsiibi (*lastu* jm.) ja passiivi preesensi partitsiibi (**pestäβä* jm.) vormide puhul ei paku eesti murrete esindusvahekorrad midagi huvitavat. Kogu eesti murrete esindus (mõningaid juhuslikumaid kõikuvusi arvesse võtmata) on ühtlaselt ootuspärane ning hääliku-seaduslik: *peštud*, *kušti*, *lasti*, *kästäv* jm. tüüpi. Samuti ei ole midagi erilist märkida *k*-algulise sufiksi liitumise

puhul eesti murdeis. Ka siin valitseb üle-eestiliselt hääliku-seaduslik konsonantse liitumise esindus *peške, kušku, lasku, jõsku* jm. Ainult siin-säääl võib väheolulisi eri esindusi kohata, näit. *kusege, jõksku* jm., mille lähem vaatlemine ei paku suurt huvi.

Kolme vormirühma: passiivi preesensi, *da*-infinitiivi ja *nud*-partitsiibi puhul kohtame eesti murdeis aga mitmesuguseid esindustüüpe, mille lähem vaatlemine võiks mõndagi huvipakkuvat esile tuua. Neist *t*-algulise sufiksi liitumise puhul kohtame eesti murdeis

1. passiivi preesensis järgmisi esindustüüpe:

A. *št*-list esindust leidub *se*-verbides Muh-s, näit. Linnuse k. *kuštašse, peštašse* (i. m.), Lääne-Eesti mandril Vig-s, näit. Sääla k. *kuštašse, peštašse* (VigMS), Lääne-Eesti keskosas, näit. Kse Hõbesalu k. *peštaste* (KseMS), Laulepa k. *peštaste* (KseMS), Mih Piisu k. *peštašse, kuštašse* (i. m.), Aud *peštašse* (AudHÜ 28), Lääne-Eesti edelaosas, näit. Tõs Ermistu k. *peštäšse* (TõsMS), Khn *peštäšse* (MT 105 4), Kesk-Eestis KJn-s *peštäšse* (KJnMP II 140), Lõuna-Eesti lääneosas, näit. Hls *peštaš* (EK 1924 159), *meštaš* (HlsMVok. 45), Krk Karksi as. *meštaš* (i. m.), Pst Kääriku k. *meštaš* (i. m.), Trv Kaubi k. *meštaš* (i. m.), Hel Taagepera v. *meštaš* (i. m.), Lõuna-Eesti põhjaosas, näit. Ote Nõuni k. *kustas, meštaš* (OteMS), Rõn Koruste k. *meštaš* (i. m.), Võn Valgesuu k. *meštaš* (VõnL 31), Mäletjärve k. *meštaš* (i. m.), Lõuna-Eesti keskosas, näit. Plv Mammaste k. *meštaš* (EKA 219 10), Viinakoalaane k. *meštaš* (PlvMS), Lõuna-Eesti keelesaartel, näit. Lei *meštaze?* (LeiMS), *kuštaš* (LeiV 11), *meštaš* (12), Lut *kuždas* (LutMS).

B. *ss*-list esindust leidub kõigepäält Kirde-Eesti rannikumurdeis, näit. Jõe kirdeosas *pessa, kussa* (i. m.), Neeme k., Rammu s. *pessa* (KuuKons. I 22), Kuu looderannas *kussa, pessa* (i. m.), Kaberneeme k. *pessa* (KuuKons. I 22), Juminda ja Pärispea neemel *pessä, kussa* (i. m.), Tapurla k. *pessä* (KuuKons. I 21), Kad Käsmu k. *pessä* (i. m.), Hlj põhjaosas *pessa, kussa* (i. m.), Selja rannas *pessa* (EKMHA 23), VNg põhjaosas *pessa* (i. m.), Lüg *pessä, kussa* (i. m.), Jõh

põhjaosas *pessa*, *kussa* ~ *pessasse*, *kussasse* (i. m.), Toila k. *pessa*, *kussa* (JõhMS), Kalina, Võrnu, Mäetaguse k. *pessasse* (HÜJõh. 29), Vai *pessä*, *kussa* (i. m.), lääneserva külades ka *pessasse* (i. m.), Põhja-Eesti idaserval, näit. Kad lõunaosas *peššašše* (KadLKons. 7), Rak Tõrma k. *pešša* ~ *peššašše* (RakL 14), VMr *kuššakse*, *peššakse* (VMrT), Sim Venevere, Kaasiksaare, Mariküla *peššašše* (SimV 7, 10), ja lis-s, näit. *peššašše* (IisKV 6), Uhe k. *peššašše* (MUhelis. 22, 28), Imatu k. *peššašše* (IisIm. 10).

C. *st*-list esindust leidub Saaremaal, näit. Khk lõunaosas *kuštašše*, *peštašše* (i. m.), Kaa Upa k. *peštakse*, *kuštakse* (i. m.), Hiiumaal, näit. Emm Viiterna k. *pešta*, *kušta* (MEmm.), Rei Ülende k. *lašta* (EK 1925 77), Lääne-Eesti põhjaosas, näit. Rid Tuuru k. *kuštakse*, *peštakse* (RidMS), Mär loodeosas *peštakse* (KonsMärKa. 29), Valgu k. *peštaš* (ib.), Lääne-Eesti keskosas, näit. PJg Naartsi k. *peštašše* (i. m.), Tor Niimiste k. *peštašše* (i. m.), Oore k. *peštase* (TorMS), Vän Kelgu k. *peštakse* (i. m.), Pär *peštakse* (PärT), Elbu k. *peštakse*, *kuštakse* (i. m.), Põhja-Eestis, näit. Hag Kohatu k. *peštakse* (HagVM), Koe Ärvita k. *peštašše* (KoeMS), Amb, Kad *kuštašše* ~ *kuštakse*, *peštašše* ~ *peštakse* (AmbKadVK), Ida-Eestis, näit. Trm *peštašše* (TrmMS), Kesk-Eestis, näit. SJn Põhjaka k. *peštašše* ~ *peštakse* (i. m.), Vil Auksi k. *peštašše* ~ *peštakse* (i. m.), Kõp *peštse*, *kuštse* (KõpVok. 208), ja Lõuna-Eesti keelesaartest Lut-s, näit. *kuštaš* (LutMS).

Päale selle esineb ka mõningaid kitsapiirilisemaid tüüpe, näit. Ote Nõuni k. *kuseštšaš*, *męšeštšaš* (OteMS), jm.

Samu esindustüüpe on märgitud ka *ske*-verbidest. Nii leidub

A. *št*-list esindust (küsitavalt) Saaremaal, näit. Jäm Määbe k. ? *lašteste* (JämMS), Mus idaosas ? *käštašše* (MusI 12), Muh-s (ainuvalitseva esindusena), näit. Linnuse k. *laštašše* (i. m.), Lääne-Eesti põhjaosas, näit. Mär keskosas ka *kištašše* (MärM 50), lõunaosas *laštašše*, *kištašše* (49), Lääne-Eesti keskosas, näit. Vig Säälä k. *käštašše* (VigMS), Kse Hõbesalu k. (tavalisem) *laštatse*, *käštatse* (KseMS),

Mih Piisu k. *laštašse* (i. m.), Aud *laštašse* (AudHÜ 21), PJg Ertsma k. *laštašse* (HÜPJg. 21), *kištašse* (15), Tor Mannare k. *käštašse* (TorMS), Lääne-Eesti edelaosas, näit. Tõs alevis *laštase* (VMÜTõs. 20), *käštase* (21), Ermistu k. *laštašse*, *käštašse* (TõsMS), Khn *laštaššõ* (MT 28 6), *laštas* (9), *kištaššõ* (MT 105 4), Põhja-Eestis (kaheldavalt?), näit. Hag Kohatu k. ka *laštakse* (HagVM), JMd *laštašse* (MÜJMd. 57), Amb, Kad ka *laštašse* - *laštakse* (AmbKadVK), Ida-Eestis, näit. Trm *laštašse* (TrmMÜ 80), Kod *lastašse* 'man lässt' jm. (KodD 77), Kesk-Eestis, näit. KJn *laštašse* (KJnMP I 88), *käštašse* (KJnMP II 90), Leie k. *laštašse* (MT 163 63), Plt *laštašse* (PltKons. 33, PltVok. 55), *käštašse* (55), Lõuna-Eesti lääneosas, näit. Hls. *kištas* (HlsMVok. 43, 45), Abja v. *laštas* (HlsMS), Krk Karksi as. *laštaš* (i. m.), Pst Kääriku k. *laštaš* (i. m.), Trv Kaubi k. *laštaš* (i. m.), Hel lõunaosa *käštäs* (MÜHell 19), Taagepera v. *laštaš*, *käštäs* (i. m.), Lõuna-Eesti põhjaosas, näit. San *laštaš* (MÜSan. 33), Korijärve k. *laštas* (HÜSanL I 91), Kurevere k. *laštaš* (MT 54 31), Ote Nõuni k. *käštäs*, *laštaš* (OteMS), *laštaš* (MT 132 5), Rõn Koruste k. *laštaš* (i. m.), Puh *käštaš* (PuhHP 134), Võsivere k. *laštaš* (i. m.), Võn Mäletjärve k. *laštaš* (i. m.), Lõuna-Eesti edelaosas, näit. Krl *laštaš* (KrlMÜ 173), Kirikumõisa *lastas^s aüda* (EK 1926 127), Lõuna-Eesti keskosas, näit. Plv Mammaste k. *kištaš* (MT 219 10), Rõu kiriku ümbrus *käštäs* (RõuMS), Setus, näit. Satseri v. *laštaš* (MÜSeSat. 121), Nudretsova k. *laštaš* (MT 149 17), Värska k. *laštaš* (68), Matsuri k. *laštaš* (i. m.), Lõuna-Eesti keelesaartel, näit. Lut *laštaš*, *käštäs* (LutMS), Lei *laštaš* (LeiV 12).

B. ss-list esindustüüpi leidub esmajoones Kirde-Eesti rannikumurdeis, näit. Jõe kirdeosas *lassa*, *kässa* (i. m.), Neeme k., Rammu s. *lassa*, *kässa* (KuuKons. I 22), Kuu ranna loodeosas *lassa*, *kässa* (i. m.), Kaberneeme, Salmistu k. *lassa* (KuuKons. I 22), Juminda ja Pärисpea neemel *lassa*, *kässä* (i. m.), Tapurla k. *lassa*, *kässä* (KuuKons. I 21), Kad Käsmu k. *lassa*, *kässä* (i. m.), Hlj põhjaosas *lassa*, *kässa* (i. m.), Selja rannas *lassa* (EKMHA 42), VNg põhjaosas *lassa*, *kässa* (i. m.), Lüg *lassa* - *lassasse*, *kässä* -

kässässe ~ kässasse (i. m.), *lassasse ~ lassa* (HÜLüg. 27), Jõh *lašsašše, käšsašše* (KodD 78), *kässasse, lassasse* (EKMHA 24), põhjaosas *lassa ~ lassasse, kässa ~ kässasse* (i. m.), Valaste, Pühajõe k. *lassa* (HÜJõh. 29), Toila k. *lassa, kässa* (JõhMS), lõunaosas *lassasse, kässasse* (i. m.), Vai *lassa, kässä*, lääneserva külades ka *lassasse* (i. m.), Põhja-Eesti kirdeserval, näit. Kad lõunaosas *lašsašše, käšsašše* (KadLKons. 7), Rak Tõrma k. *lassa* (RakL 14), VMr *lašsakse, käšsakse* (VMrT), VJg Vaeküla *lašsašše* (VJgKons. 11), Rünga k. *lašsašše* (EKA 178 16), Sim Venevere, Kaasiksaare, Mariküla *lašsašše* (SimV 7), Ida-Eestis, näit. Iis Tudulinna-Metsaküla *lašsašše*, (IisKV 6), *lašsašše* (MÜlis. 26), Uhe k. *lassašše* (MUhelis. 38), Imatu k. *lašsašše, käšsašše* (Iislm. 7), Avinurme *lašsašše* (Avin. 14).

C. *št*-list esindust leidub Saaremaal, näit. Khk lõunaosas *laštaste, käštaste* (i. m.), Jäm Määbe k. *laštaste, käštaste* (JämKons. 9), Kaa Upa k. *laštakse* (i. m.), Hiiumaal, näit. Emm Viiterna k. *lašta, käšta* (MEMm.), *käšta* (EmmMS), Käi Männikmäe k. *laštakse* (EKA 94 20), Rei Jõeranna k. *laštakse* (EKA 174 15), Lääne-Eesti põhjaosas, näit. Rid Tuuru k. *laštakse, käštakse* (RidMS), Mär põhjaosas *laštakse* (MärM 49), Lääne-Eesti keskosas, näit. Vig Säala k. *laštakse* (VigMS), Kse *laštašše* (KseHÜ 25, 32, 66), Hõbesalu k. ka *käštašše, laštašše* (KseMS), PJg Naartsi k. *laštašše* (i. m.), Tor Niimiste k. *laštašše* (i. m.), Vän Kelgu k. *laštakse* (i. m.), Pär *laštakse ~ laštašše ~ laštase ~ laštastš* (PärT), Elbu k. *laštakse* (i. m.), Lääne-Eesti lõunaosas, näit. Häa põhjaosas *laštaks* (HääMÜ 224), *käštaks* (231), lõunaosas *laštastš ~ laštse, käštastš ~ käštse* (224, 231), Põhja-Eestis, näit. Ris Vilivalla k. *laštaks* (RisMS), Hag Kohatu k. *laštakse, käštakse* (HagVM), Amb, Kad *laštašše ~ laštakse* (AmbKadVK), Ida-Eestis Kod-s „gelegentlich“ *laštse* 'es wird gelassen' (KodD 86), Keskk-Eestis, näit. Lai Kurista as. *laštašše* (MT 106 1), Pal *laštašše* (PalMÜ 69), PIt keskosas *laštašše* (PltKe. 11), Raasna k. *laštašše* (MT 36 1), SJn Põhjaka k. *laštašše* (SJnPõh. 16), *laštašše ~ laštakse* (i. m.), Vil Auksi k. *laštašše ~ laštakse* (i. m.), Kõp *laštse* (KõpKons. 38, KõpVok. 208), Lõuna-Eesti keelesaartel Lei-s

mi? *kaštame* *māle* (LeiVM 6). Viimane personaalse passiivi juhtumina on eriseisukorras.

Pääle nende on Ote Nõuni k-st märgitud *laseŕtaš*, *puseŕtaš* (OteMS) -esindust.

Jälgides *kse*-verbi esindusi eesti murdeis märkame samu esindustüpe üldjoonis.

A. Pikk vokaal või lühike diftong + *št* tüüpi esindust leidub Muh-s, näit. Linnuse k. *jōštašse* (i. m.), Lääne-Eestis Vig-s, näit. Sääla k. *jōštašse* (VigMS), Lääne-Eesti keskosas, näit. Mih Piisu k. *jōštašse* (i. m.), Aud *jōštašse* (AudHÜ 28), Lääne-Eesti edelaosas, näit. Tõs Ermistu k. *jōštašse* (TõsMS), Kesk-Eestis, näit. Plt keskosas *jōštašse* (PltKe. 11), Pil *jōštašse* (PilM 10), kaguosas *jōštašse* (PilKa. 12), Lõuna-Eesti lääneosas, näit. Hls *jōštas* (HlsM 24), Krk Karksi as. *jōštaš* (i. m.), Pst Kääriku k. *jōštaš* (i. m.), Hel Taagepera v. *jōštaš* (i. m.), Lõuna-Eesti põhjaosas, näit. San *jōštaš* (HASan. 38), Korijärve k. *jōštas* (HÜSanL II 53), Ote *jōštaš* (OteHÜ 31), Nõuni k. (*jūškma*.) *jōštaš* (OteMS), Rõn Koruste k. *jōštaš* (i. m.), TMr Raadi v. *jōštaš* ~ *jōštašse* (TMrR 49), Lõuna-Eesti edelaosas, näit. Krl *jōštaš* (KrlÜHKons. 18), Lõuna-Eesti keskosas, näit. Räp *jōštaš* (HÜRäp. 29).

B. *ss*-list esindust leidub kõigepäält Kirde-Eesti rannikumurdeis, näit. Jõe kirde-osas *juossa* (i. m.), Kuu ranna loodeosas *juossa*, Juminda ja Pärисpea neemel *juossa* (i. m.), Tapurla k. *juossa* (KuuKons. I 21), Kad Käsnu k. *juossa* (i. m.), Hlj *juossa* (i. m.), Lahe k. ja Selja rannas *juossa* (EKMHA 23), VNg *juossa* (i. m.), Lüg *juossa* ~ *juossasse* (i. m.), Jõh põhjaosas *juossa* ~ *juossasse* (i. m.), Toila k. *juossa* (JõhMS), lõunaosas *juossasse* (i. m.), Vai *juossa*, lääneserval paiguti ka *juossasse* (i. m.), Ida-Eestis lis-s, näit. Imatu k. *juossašse* (lisIm. 7).

C. Ülipikk vokaal (või pikk diftong) + *st* (või *št*) tüüpi esindust leidub Saaremaal, näit. Khk lõunaosas *jōštase* (JämAns.), *jōštašse* (i. m.), Jäm *jōštaste* (JämKons. 9), Mus idaosas *jōštašse* (MusI 11), Hiiumaal, näit. Emm Viiterna k. *jōšta* (MEmm.), Käi Luguse k. *jōštagz* (MT 110 11),

Lääne-Eesti keskosas, näit. PJg Ertsma k. *jõstašse* (HÜPJg. 21), Naartsi k. *jõstašse* (i. m.), Tor Niimiste k. *jõstašse* (i. m.), Vän lõunaosas *jõstakse* (VänL 11), Kelgu k. *jõstakse* (i. m.), Pär *jõstakse* ~ *jõstašse* ~ *jõstase* ~ *jõstaš* (PärT), põhjaosas *jõstašse* (PärP 12), Põhja-Eestis, näit. Hag Kohatu k. *juõstakse* (HagVM), VMr *jõstakse* (VMrT), Amb, Kad *juõstašse* (AmbKadVK), VJg Roela k *juõsta* (VJgKons. 31), Kesk-Eestis, näit. Plt *jõstašse* (PltKons. 33), SJn Põhjaka k. *jõstašse* (SJnPõh. 15), *jõstašse* ~ *jõstakse* (i. m.), Vil Valma k. *jõstašse* (KJnVil. 85), Lõuna-Eesti keelesaartel, näit. Lut *juõstaš* (LutMS), Lei *dūstaš* (LeiV 13).

Päale esitatud tüüpide leidub paiguti ka muid analoogilisi tüüpe, nagu *jõsetse* (AudHÜ 21), *juõkstašse* (SimKV 29), jm., mis käesolevas ühenduses on vähem olulised.

Esitatud vahekordadest võib hõlpsasti märgata, et nende kolme verbitüübi esindustüübid on eesti murdeis üldjoonis samad. Võiks öelda, et täiesti ühesugused on esindustüüpide maa-alalised piirid *se-*, *ske-*verbide juures, kui jätame arvestamata esindusvahekordade kõikumused piirialadel, näit. VJg, Mär, Pil, Plt, Kod, Trm, millele ei saaks anda suuremat kaalu üldpildi selgitamisel.

Märgatavam erinevus esineb *kse-*verbil Põhja-Eesti murrete kirdepiiril, kus VMr, Sim, Rak, VJg, Kad murdealadel puudub Kirde-Eesti rannikumurdeile omane *juossa*, *juossasse*-tüübi esindus.

Esindustüüpe omavahel võrreldes näeme, et eesti murdeis esineb kolm suuremat esindustüüpi kindlail eri murdealadel. Neist esindustüüpidest *peštašse*, *laštašse* jm. tüüp on häälikuseaduslikult ootuspärane (*peštašse*, *laštašse* jm. < algsm. **pestäksen*, **lastäksen*, vokaaltüved: *pese-*, *laske-*; vrd. algsm. kinnise silbi eelse asendi *st-*ühendi esinduse št häälikuseaduslikkust, Kettunen EKÄH 30). Huvitav on selle algupärase ja häälikuseadusliku eesti esindustüübi säilimine kahes eri keskuses: 1. Muh-s, Vig ümbruses, Lääne-Eesti keskosa läänes ja Lääne-Eesti edelaosas, 2. kogu Lõuna-Eesti murrete alal ja paiguti selle kesk-eestilises naabruses (KJn, Pil, Plt) ning Ida-Eestis. Hilisemate ana-

loogiliste tüüpide tekkimisega nende alade naabrusmurdeisse on kontakt nende kahe esindusala vahel katkenud.

Seega peaksid siis esitatud seisukohast lähtudes teised kaks päämist eesti murrete esindustüüpi eesti algupärase põhiesinduse seisukohalt vaadates sel või teisel määral olema hilisemate mõjustuste tulemused. Ilmselt võib seda öelda *peštakse, laštakse* jm. tüübi kohta, mille häälikuline külg ei ole ootuspärane, sest et siin algsm. kinnise silbi eelse asendi konsonantühendi *št* esindusena kohtame *št-d* (pro *št*). Tüüp on sündinud algsome lahtise silbi eelse asendi passiivvormidega mугanemise teel (vrd. hääliku-seaduslikke *pešti, laštud* jm.), mis on kergesti mõistetav seetõttu, et paljudes muudes verbitüüpides preesensi ja preteeriti passiivvormide vahel ei ole häälikulist erinevust eestis (vrd. *pešksettakse : pešksetti* jm.) ja viimased esinesid tegelikus tarvituses sagedamini kui esimesed. Praegu on see *peštakse, laštakse* jm. tüüp kõige suurema maa-alalise levikuga eestis — Saare- ja Hiiumaa, Lääne-Eesti põhja- ja lõunaosa, keskosa idaserv, laialdane Põhja-Eesti (ilma kirdeservata) ja Kesk-Eesti, mis moodustab seega umb. poole eesti murrete alast. Tüüp on praegu oma iseloomult selgesti agressiivne ja nähtavasti mõnel murdealal võrdlemisi hilja *peštašše, laštašše* jm. tüübi välja tõrjunud.

Tüüp *peššä, lassä* jm. esineb Kirde-Eesti rannikumurdeis ja selle naabruses Põhja-Eesti murrete kirdeserval (Rak, Kad, VMr, VJg, Sim) ja Ida-Eestis Iis-s. Lähemalt selle tüübi kohta vt. allpool, samatüübilise Kirde-Eesti rannikumurretele omase infinitiiviesindusega ühenduses.

2. *tak-, tåk-, tešša-, tessä*-infinitiivi kohta on andmeid järgmisist esindustüüpidest:

A. *št*-list esindustüüpi *se*-verbides leidub Saaremaal, näit. Jäm Mäabe k. *pešta* (JämMS), Khk lõunaosas *pešta, kušta* (i. m.), Kaa Upa k. *pešta, kušta* (i. m.), Muh Linnuse k. *kušta, pešta* (i. m.), Lääne-Eesti põhjaosas, näit. Rid Tuuru k. *pešta, kušta* (RidMS), Mär Orgita-Nõmmeotsa k. (ka:) *pešta* (MärMS), Lääne-Eesti keskosas, näit. Vig Sääla k. *kušta, pešta* (VigMS), Kse *pešta* (KseHÜ 25), Hõbesalu k. *pešta, kušta* (KseMS), Laulepa k. *pešta* (KseMS),

Poantse k. *kušta*, *kuštes* (KseMS), Mih Piisu k. *pešta* (i. m.), PJg Ertsma k. *pešta* (HÜPJg. 15), Naartsi k. *pešta* (i. m.), Tor *pešta* (TorKons. 26), Mannare k. *pešta* (TorMS), Niimiste k. *pešta* (i. m.), Vän Kelgu k. *pešta* (i. m.), Pär *pešta*, *kušta*, *peštes*, *kuštes* (PärT), Elbu k. *pešta*, *peštes* (i. m.), Lääne-Eesti edelaosas, näit. Tõs Ermistu k. *pešta*, *peštes* (TõsMS), Lääne-Eesti lõunaosas, näit. Saa (ka:) *pešta* (SaaH 20), Kesk-Eestis, näit. Pal Soomevere k. *pešta* (EKA 226 3), Ksi Tammiku k. *pešta* (EKA 304 2), KJn *pešta* (KJnKons. 130, KJnVok. 125), SJn Põhjaka k. *pešta* (i. m.), Vil Auksi k. *pešta* (i. m.), Lõuna-Eesti lääneosas, näit. Hls *pešta* (HÜHls. 34), Hel Taagepera v. (ka:) *mešta* (i. m.), Lõuna-Eesti põhjaosas, näit. San lõunaosas *mešta* (HÜSanL I 91), Lõuna-Eesti keskosas, näit. Plv Peri-Alaküla (*nešema*:) *nešta* (PlvMS), Rõu kiriku ümbruses *kušta*? (RõuMS), Lõuna-Eesti keelesaartel, näit. Lei *kušta* (LeiMS), *kušta*? (LeiV 11), Lut *kužda*?, *kuždeh* ~ *kuždeh* (LutMS).

B. *ss*-list esindust leidub Põhja-Eesti kirdeosas, näit. VMr *kušsa*, *pešsa* (VMrT), Kad lõunaosas *pešsa* (KadLKons. 7), VJg Suigu k. *pešsa*, *kušsa* (i. m.), Sim Laekvere k. paralleelkujuna *pešsa* (SimHÜ 31), Laekvere ja Viru-Roela pool *pešsa* (85), Venevere, Kaasiksaare, Mariküla *pešsa* (SimV 7), Kirde-Eesti rannikumurdeis, näit. Jõe Rohuneeme k. *pešsa* (KuuKons. I 22), Ihasalu, Neeme k., Rammu s. *pešsa* (i. m.), Ihasalu, Neeme k. *pešsa* (IhMP 9), Neeme k. *pešsa* (KuuKons. I 22), Rammu s. *pešsa* (ib.), Kuu looderannas *pešsa*, *kussa* (i. m.), Kaberneeme k. *pešsa* (KuuKons. I 22), Juminda ja Pärisea neemel *peššä*, *kussa* (i. m.), Tapurla k. *peššä* (KuuKons. I 22), Kad Käsnu k. *peššä* (i. m.), Hlj *pešsa* (i. m.), Lahe, Mustoja, Rutja, Toolse k. *pešsa* (HljRKons. 13), VNg *pešsa* (i. m.), Unnukse as. *pešsa* (VNgMS), Lüg *pešsa* ~ *peššä* (i. m.), Jõh *pešsa* (HÜJõh. 23), Toila k. *pešsa*, *pešses*, *kussa*, *kusses* (JõhMS), Vai *peššä* ~ *pešsa*, *pešses* (i. m.), Ida-Eestis, näit. Iis *pešsa* (IisKV 6), Uhe k. *pešsa*, *kušsa* (MUheIis. 22), Kod *kušsa* (KodD 78).

C. *št*-list esindustüüpi leidub Hiiumaal, näit. Emm Viiterna k. *kušta*, *kuštes*, *pešta*, *peštes* (MEMm.), *kusta*

(EmmMS), Rei Ülende k. *kušta* (ReiMS), Põhja-Eestis, näit. Ris *pešta* (RisKons. 54), Vilivalla k. *kusta* (RisMS), Hag Kohatu k. *pešta*, *pestes* (HagVM), Rap Nõmmemetsa k. *pešta* (HÜRapHKab.), JMd Soosalu k. *pešta* (JMdMS), Hageri k. *kusta* (JMdMS), Koe Ärvita k. *pešta* (KoeMS), *kušta* (KoeMS), Kad, Amb *kušta*, *kuštes*, *pešta*, *peštes* (AmbKadVK), VMr *kuštes*, *peštes* (VMrT), Sim *pešta* (SimHÜ 31), Ida-Eestis, näit. Trm *pešta* (TrmMS), Kesk-Eestis, näit. Lai Sootaga k. *pešta* (MT 153 10), PIt *pešta* (PItVok. 54), Raasna k. *kušta* (PItMS).

D. *ske*-list esindustüüpi leidub Lääne-Eesti lõunaosas, näit. Saa *peske* (SaaH 20), Jäärja v. *peske* (SaaJää. 29), Kesk-Eestis, näit. SJn lõunaosas *peske* (SJnL 14), Põhjaka k. *peske*, *kuske* (SJnPõh. 8), Kõp *kuske*, *peske* (KõpKons. 26, 65, 182), Lõuna-Eesti lääneosas, näit. Hel Taagepera v. *meške* (i. m.), Trv Ämmuste k. *kuške* (TrvMS), Lõuna-Eesti põhjaosas, näit. Ote *meške* (HÜOte. 18), Nõuni k. *kuške*, *meške*, *meške* (OteMS), Kam lõunaosas *meške* (KamL 27), Võn Mäletjärve k. *meške* (i. m.), Lõuna-Eesti keskosas, näit. Plv Mammaste k. *meške* (EKA 219 7), Vas Kahkva k. *meške*? (MT 105 2), Lõuna-Eesti keelesaartel, näit. Lei *meške* (LeiV 12).

Huvitavalt näitavad tüübitunde ebakindlust esindusalade piirimail ja segapiirkonnis niisugused juhtumid nagu Tor Mannare k. *kuseda* (TorMS), Hää Alevi k. *kuseda* (HääMS), *peseda* (HääMS), PIt Raasna k. *peseda* (PItMS), Kõp *peseda* (KõpKons. 69), jm.

Kui vaatleme *ske*-verbide esindusi eesti murdeis, siis võime konstateerida järgmisi esindustüüpe¹:

A. *št*-list esindustüüpi leidub Saaremaal, näit. Jäm Määbe k. *lašta* (JämMS), Khk lõunaosas *lašta*, *laštes* (i. m.), Kaa *lašta* (SVKaa. 3), Upa k. *lašta*, *laštes* (i. m.), Lääne-Eesti põhjaosas, näit. Mär Mõisaküla *lašta* (MT 32 2), Lääne-Eesti keskosas, näit. Vig Sääla k. *käšta*, *käštes* (VigMS), Kse Hõbesalu k. (ka:) *käšta* (KseMS), Aud *lašta* (AudHÜ 52), Pär *lašta*, *laštes* (PärT), Lääne-Eesti

¹ Vrd. A. Saareste, Eesti murdeatlas I, kaart 17.

lõunaosas, näit. Saa Talli v. *lašta* (MT 70 18), Hää *käšta* (HääMÜ 334), (ka:) *lašta* (227), Padina k. *käšta* (HääMS), Alevi k. *lašta* (HääMS), Põhja-Eestis (küsitavalt), näit. Ris Vilivalla k. *lašta* (MT 84 8), Sim Avanduse k. *lašta* (MT 71 9), VJg Roela k. *lašta* (VJgMS), Ida-Eestis, näit. Trm (?) *lašta* (TrmMÜ 80), Kesk-Eestis, näit. KJn *lašta* (KJnKons. 71, KJnVok. 125), kiriku ümbruses *lašta* (MT 163 19), Leie k. *lašta* (77), SJn Sürgavere k. *käšta, lašta* (SJnL 14), Lahmuse k. *lašta* (MT 92 3), Põhjaka k. (ka:) *käšta, lašta* (SJnPõh. 9), Vil Auksi k. *lašta* (i. m.), Lõuna-Eesti lääneosas, näit. Trv põhjaosas *lašta* (MT 17 2), Hls Vana-Kariste v. *lašta* (MT 97 16), Abja v. *lašta* (HlsMS), Krk Ainja vrd. *küštä* (MT 119 1), Karksi as. *lašta* (i. m.), Hel Taagepera v. *lašta* (i. m.), Lõuna-Eesti põhjaosas, näit. San (ka:) *lašta* (MÜSan. 33), Puka *lašta* (MT 63 27), Korijärve k. *lašta* (HÜSanL I 91).

B. *ss*-list esindustüüpi leidub Põhja-Eesti kirdeservas, näit. VMr *lašsa* (VMrT), Kad lõunaosas *lašsa* (KadLKons. 7), VJg Vaeküla *lašsa* (VJgKons. 11), Suigu k. *lašsa* (i. m.), Sim Laekvere k. (ka:) *lašsa* (SimHÜ 31), Viru-Roela pool *lašsa* (85), Venevere, Kaasiksaare, Mariküla *lašsa, käšsa* (SimV 7), Kirde-Eesti rannikumurdeis, näit. Jõe Rohuneeme k. *lassa, kässa* (KuuKons. I 22), Ihasalu neemel *lassa* (i. m.), Kuu Kaberneeme k. *lassa* (i. m.), Juminda, Pärispea neemel *lassa* (i. m.), Viinistu k. *kässä* (KuuKons. I 17), Kad Käsmu k. *lassa, kässa* (i. m.), Hlj *lassa, kässa* (i. m.), Lahe, Rutja, Toolse, Sagadi k. *lassa, kässa* (HljRKons. 13), VNg *lassa, kässa* (i. m.), Koila k. *lassa* (VNgM 107), Lüg *lassa, kässä* (i. m.), *lassa* (HÜLüg. 37), Jõh *lassa, kässa* (EKMHA 23), Toila k. *lassa* (JõhMS), Vai *lassa, kässä* (i. m.), Samokrassi² k. *lassa* (MT 58 9), Ida-Eestis, näit. Iis *lašsa* (IisKV 6, MÜlis. 26), Uhe k. *lašsa, kässa* (MÜhelis. 22), (ka:) *lasses* (23), Imatu k. *lassa, kässa* (IisIm. 7), Tudulinna *lassa* (KodD 78).

C. *št*-list esindustüüpi on märgitud Hiiumaalt, näit. Emm Viiterna k. *lašta, laštes* (MEMm.), Kuusiku k. *lasta*

² Nüüd: Arumäe.

(MT 161 8), Kassari s. *lasta* (EKA 228 19), Lääne-Eesti keskosas, näit. PJg Ertsma k. (ka:) *lasta* (HÜPJg. 15), Lääne-Eesti lõunaosas, näit. Hää Padina k. (*des-infinitiivides*) *kästes* (HääMS), Põhja-Eestis, näit. Ris Vilivalla k. *lasta* (RisMS), Hag Kohatu k. *lasta* (HagVM), Kei Nahkja k. *lasta* (MT 158 24), Rap Nõmmemetsa k. *lasta* (HÜRapHKab. 12), Raiküla *lasta* (RapRaik. 9), JMd *lasta, lastes* (HÜJMd. 56), Koe Ärvita k. *lasta* (KoeMS), Jõe Kallavere k. *lasta* (MT 146 16), VMr (*des-infinitiivides*) *lastes* (VMrT), Amb, Kad *lasta, lastes* (AmbKadVK), Kad Tõrma k. *lasta* (MT 114 6), Tõdva-Kõnnu k. *lastagi* (8), Sim *lasta* (SimKV 31), Ida-Eestis, näit. Iis Uhe k. *lastes* (MUhelis. 23), Trm *lastes* (TrmMÜ 80), Vadi k. *lasta* (TrmMS), Kesk-Eestist, näit. Ksi Laeva v. *lastes* (KsiLaeVok. 73), Plt *lasta* (PltVok. 54, PltKons. 4, 19), Puiatu k. *kästa* (3), Lahavere k. *lasta* (MT 7 14).

D. *ške*-list esindustüüpi on märgitud Muh-st, näit. Linnuse k. *laskes* (i. m.), Lääne-Eesti keskosast, näit. Kse Poantse k. *laskes* (KseMS), Aud *käske* (AudHÜ 19), Lääne-Eesti edelaosast, näit. Tõs Ermistu k. *laskes* (TõsMS), Lääne-Eesti lõunaosast, näit. Saa *käske* (SaaKons. 16), Jäärja v. *laske* (ib.), *laske, käske* (SaaJää. 29), Talli v. *laske* (MT 70 4), Kesk-Eestist, näit. SJn Sürgavere k. (paralleelesindusena) *käske, laske* (SJnL 14), Põhjaka k. („enamasti tarvitatakse“) *laske* (SJnPõh. 9), Kõp (nähtavasti harvemini) *laske* (KõpKons. 25), Lõuna-Eesti lääneosast, näit. Pst Holstre v. *käske* (KlusHol. 8), Kääriku k. *laske* (i. m.), Trv Saareküla, Mõnnaste k. *käske* (TrvP 6), Kaubi k. *laske* (i. m.), Hel lõunaosa *käske, käsken* (MÜHelL 18), Söödi k. *laske* (MT 137 5), Lõuna-Eesti põhjaosast, näit. San *laske* (MÜSan. 33), *käske* (70), Kurevere k. *laske* (MT 54 13), Lauküla *laske*? (MT 136 5), Ote *laske* (HÜOte. 18), Nõuni k. *käske, laske, käsken, lasken* (OteMS), Rõn Koruste k. *laske* (i. m.), Puh Völlinge k. *käske* (PuhMS), Vösivere k. *laske* (i. m.), Võn Mäletjärve k. *laske* (i. m.), Lõuna-Eesti edelaosast, näit. Krl *laske* (KrlMÜ 173), Har Mõniste v. *käske* (EKA 223 3), Lõuna-Eesti keskosast, näit. Rõu Nursi k. *laske*? (RõuMS), Urv Sõmerpalu k. *laske*? (EKA

222 11), Plv Adiste k. *laške* (PlvMS) Viinakoalaane k. *käške*? (PlvMS), Räp *käške*? (RäpKons. 5), Tooste k. *laške*? (RäpT), Setust, näit. Satseri v. *laške*? (MÜSeSat. 122), Kostkova k. *laške*? (MT 135 87), Litvina k. *laške*? (59), Nudretsova k. *laške*? (MT 149 4), Matsuri k. *laške*? (i. m.), Lõuna-Eesti keelesaartelt, näit. Lut *käške*? (LutKV 4), *laške*? (MT 22 36), *laškeh* ~ *lašken* (LutMS), Lei *laške-den* (LeiV 12).

E. *ška*-list esindustüüpi on märgitud Muh-st, näit. Linnuse k. *laška* (i. m.), Lääne-Eesti põhjaosast, näit. Rid Tuuru k. *laška* (RidMS), Mär Orgita-Nõmmeotsa k. *laška* (MärMS), Lääne-Eesti keskosast, näit. Vig Säälä k. *laška* (VigMS), Kse Õeküla *laška* (MT 164 13), Hõbesalu k. *laška* (KseMS), Poantse k. *laška* (KseMS), Mih Nõmme k. *laška* (MT 155 2), Piisu k. *laška* (i. m.), PJg Ertsma k. *laška* (HÜPJg. 15), Naartsi k. *laška* (i. m.), Tor Oore k. *laška* (MT 9 4), Niimiste k. *laška* (i. m.), Vän *laška* (VänKV 17), Kelgu k. *laška* (i. m.), Pär Elbu k. *laška* (i. m.), Lääne-Eesti edelaosast, näit. Khn *laška* (KhnKons. 9, EK 1926 123), Tõs alev *laška* (VMÜTõs. 20), Ermistu k. *laška* (TõsMS), Põhja-Eesti edelaosast, näit. Juu Kaiu v. *laška* (JuuKai. 12), Ida-Eestist, näit. Trm Vaiatu k. *laška* (MT 82 13), Kod Tossu-metsa k. *laška* (MT 88 3), Lõuna-Eesti edelaosast, näit. Krl Käärikmäe *laška* (KrlMS), Lõuna-Eesti keskosast, näit. Vas *käskä*? (VasKons. 13), Saagri k. *laška*? (MT 104 32), Lõuna-Eesti keelesaartelt, näit. Lut *laška*? (LutMS), Lei *laška* (LeiV 12).

Kui samuti eelmistele lisaks selles vormirühmas jälgime *kse*-verbi esinduse tüpoloogiat, siis saame võrdlemisi samase pildi eelmistega:

A. *št*-list esindustüüpi leidub Saaremaal, näit. Jäm *jõšta* (JämKons. 8), Khk lõunaosa *jõšta*, *jõštes* (i. m.), Mus ida-osa *jõšta* (Musl 11), Muh Linnuse k. *jõšta*, *jõštes* (i. m.), Lääne-Eesti keskosas, näit. Vig Säälä k. *jõšta*, *jõštes* (VigMS), Kse *jõštes* (KseVok. 24), Laulepa k. *jõšta* (KseMS), Hõbesalu k. *jõšta* (KseMS), Mih Tamme k. *joostes* (EK 1922 49), Piisu k. *jõšta* (i. m.), Aud *jõšta* (AudHÜ

21), PJg Naartsi k. *jõšta* (i. m.), Vän Kelgu k. *jõšta*, *jõštes*, (i. m.), Pär *jõšta*, *jõštes* (PärT), Lääne-Eesti edelaosas, näit. Tõs *jõšta* (TõsKons. 13), Liu k. *jõšta* (MT 57 21), Ermistu k. *jõšta* (TõsMS), Var *jõšta* (HÜVar. 50), Lääne-Eesti lõunaosas, näit. Hää *jõšta* (HääHA 11), *jõštes* (HääVok. 54), Alevi k. *jõšta*, *jõštes* (HääMS), Saa *jõšta* (SaaH 40), Põhja-Eestis (küsitavalt?), näit. Ris Alliklepa k. (*jõsma* :) *jõšta* (RisMS), Rap Nõmmemetsa k. *jõšta* (HÜRaphKAb. 12), Juu Kaiu v. *jõšta* (JuuKai. 15), Koe *juosta* (KoeKV 76), Kesk-Eestis, näit. Plt keskosas *jõšta* (PltKe. 11), KJn *jõšta* (KJnMP I 71, 130, KJnKons. 23, KJnVok. 82 jm.), kiriku ümbrus *jõšta* (MT 163 36), SJn Põhjaka k. *jõšta* (SJnPõh. 15), Kõp *jõšta* (KõpKons. 26, 34, 99, 182 jm.), Lõuna-Eesti lääneosas, näit. Hls *jõšta* (HlsMS), Vana-Kariste v. *jõšta* (MT 97 20), Krk Karksi as. *jõšta* (i. m.), Trv põhjaosa *jõšta* (TrvPKons. 4), Saareküla, Mõnnaste k. *jõšta* (TrvP 7), Hel Taagepera v. *jõšta* (i. m.), Lõuna-Eesti põhjaosas, näit. San *jõšta* (HASan. 50), Ote Nõuni k. *jõšta* (MT 132 3), Puh *jõšta* (PuhHP 14), Lõuna-Eesti edelaosas, näit. Krl *jõšta* (KrlHÜKons. 11), Hør Mõniste v. *jõštēn* (MT 150 26), Lõuna-Eesti keskosas, näit. Rõu Ruuga k. *jõšta* ? (RõuRuu. 9), Plv Viinakoalaane k. *jõšta* ? (PlvMS), Rärp *jõšta* (RärpKons. 5), Vas Orava v. *jõšta* (VasOr. 11), Vastseliina v. *jõšteh* (MT 40 7), Setus, näit. Kostkova k. *jõštēh* (MT 135 42), Lõuna-Eesti keelesaartel, näit. Lut *jõšta* ? (MT 22 65), Lei *điüõšta*, *điüõštēden* (LeiV 13).

B. ss-lise esindustüübi kohta on andmeid Kirde-Eesti rannikumurdeist, näit. Jõe Rohuneeme k. (ka:) *juassa* (KuuKons. I 22), Neeme k. *juassa* (ib.), Rammu s. *juasses* (ib.), Ihasalu k. *juossa* (i. m.), Kuu Kaberneeme k. *juossa* (KuuKons. I 22), Tapurla k. *juossa*, *juosseš* (ib.), Juminda ja Pärispea neemel *juossa*, *juosseš* (i. m.), Kad Käsnu k. *juossa* (i. m.), Hlj *juossa* (i. m.), Lahe, Mustoja, Rutja, Toolse, Sagadi k. *juossa* (HljRKons. 13), VNg *juossa*, *juesses* (i. m.), Lüg *juossa*, *juesses* (i. m.), Jõh *juossa* (EKSKons. 11, EKMHA 23), Vai *juossa* (i. m.), Ida-Eestist, näit. Iis Tudulinna-Metsküla *juassa* (IisMS), Uhe k. *juassa*,

(MUhelis. 22), Imatu k. *juõssa* (IisIm. 7), Kod Tossumetsa k. *juossa* (MT 88 4).

C. *št*-list (või ülipika vokaali või pika diftongiga) esindustüüpi leidub Hiiumaal, näit. Emm Viiterna k. *jõšta*, *jõstes* (MEmm.), Tilga k. *jõstes* (MT 161 24), Rei *jõsta*, *jõstes* (ReiMS), Lääne-Eesti keskosas (?), näit. Kse Laulepa k. *jõstes* (KseMS), PJg Ertsma k. *jõsta* (HÜPJg. 15), Tor *jõsta* (TorKons. 8), Põhja-Eestis, näit. Hag Kohatu k. *juõsta*, *juõstes* (HagVM), Kos Kimvere k. *jõsta* (MT 116 15), Rap Nõmmemetsa k. *jõsta*, *jõstes* (HÜRapHKab. 30), Juu *jõsta* (JuuKons. 14), JMd Kaalepi k. *juõsta*, *juõsta* (JMdMS), Koe *juõsta* (KoeKV 6), VJg Roela k. *juõsta* (VJgKons. 31), Suigu k. *jõqsta* (i. m.) Amb, Kad *juõsta*, *juõstes* (AmbKadVK), Kad lõunaosa *juõsta* (KadLKons. 6), paiguti Kirde Eesti rannikumurrete ääremail, näit. Jõe Rohuneeme k. *juastes* (KuuKons. I 22), Neeme k. *juastes* (ib.), Kuu Kaberneeme k. *juastes*, Salmistu k. *juõstes* (ib.), Ida-Eestis, näit. Iis *juõsta* (IisKV 16), Kesk-Eestis, näit. Plt *jõsta* (PltKons. 50), põhjaosa *jõsta* (PltPKons. 54), Raasna k. *jõsta*, *jõstes* (PltMS), ? SJn Lahmuse k. *jõsta* (MT 92 1), paiguti Lõuna-Eestis, näit. Ote *jõsta* (HÜOte. 46), Rõn Koruste k. *jõsta* (i. m.), Plv Mammaste k. *jõsta* (EKA 219 5), Ráp *jõsteh* (HÜRáp. 119), Lei *đusteh* (LeiMS).

D. *ške*-list (või ülipika vokaaliga) esindustüüpi leidub Lääne-Eesti lõunaosas, näit. Saa *jüşke* 'joosta' (SaaH 19), Lõuna-Eestis, näit. Pst Kääriku k. *jõške* (i. m.), Plv Kiuma *jüşkeh* 'joostes' (PlvKiu 22), Lut *jüşkeh* (LutMS), Lei *đuskeh* (LeiMS).

E. *ška*-list (või ülipika vokaaliga) esindustüüpi leidub Lõuna Eestis, näit. Rõn Koruste k. (?) *jõška* (i. m.), Lut *jüşka*? (MT 22 66), Lei *đuška* (LeiMS).

Pääle nende esindustüüpide leidub veel vähem sarjakinilaid juhuslikumaid juhtumeid, nagu näit. *jõskeda*, *jõksta* jm., mis on vähema tähtsusega.

Kui vaatleme kõigi nende kolme verbitüübi eri esinduste levikut võrdlevalt, siis tuleb *lašta*, *pešta* jm. tüübi

puhul tähendada, et see oma katkendilisest levikust hoolimata esineb kaunis suurel ja ühtlasel maa-alal: Saaremaal, kogu Lääne-Eestis, Põhja-Eesti piirimail, osalt Ida-Eestis, Kesk-Eestis ja kogu Lõuna-Eestis. Seejuures Põhja-Eesti piirimail (Ris, Rap, Juu, Plt, Lai joonel) tuleb ette vähemaid kõikumisi üksikute verbitüüpide juures *št*-lise esindustüübi piiride ulatuse puhul.

Mis puutub *lašta*, *pešta*, *jõšta* jm. tüübi häälikulisse külge, siis on see samuti kui passiivi preesensi puhul häälikuseaduslik (*pešta* < **pestäk*, *laštes* < **lastessa* jm. verbitüvedest *pese-*, *laske-*) ja nähtavasti põhiliseks eesti murrete esindustüübiks peetav. Teise suurema tüübina esineb Hiiu maal, Põhja-Eestis, osalt (sageli noorema esindusena) Lääne-, Kesk- ja Ida-Eestis *pešta*, *lašta*, *jõšta* jm. Viimane ei saa häälikuliselt olla muud kui analoogiline (vrd. vastavat käsitust passiivi preesensi puhul!). Kui eelmise vormirühma puhul analoogia allikas oli lähedane — sama passiivi eri tempuse sagedamini-esinev vorm, siis on analoogia allikas siin veidi kaugem. Seks võiksid olla muude, algsm. vokaaltüveliste verbide infinitiivid, nagu *tappa*, *ošta*, *kašta* jm., mis keeletarvituses suurearvulise rühmkonna moodustades ja alati nn. tugeval astmel olles on mõjutanud käesolevategi verbitüüpide astet samas suunas kujunema. Nii oleks siis *pešta*, *lašta*, *jõšta* jm. tüüp lihtsalt hilisem astmeanalooogia *pešta* → *pešta* jm., *kašta* jm. eeskujul.

Kui eelmise vormirühma puhul nähti *peštakse*, *lastakse* jm. tüübi palju suuremat levikut võrreldes käesoleva *pešta*, *lašta* jm. tüübiga, siis on see nähtavasti analoogia allika erisugususest: passiivvormide puhul oli analoogia allikas lähedam, kontakt analoogia andja ja analoogia võtja vormirühma vahel suurem, ja see asjaolu soodustas ka analoogia suuremat levikut kui käesoleval juhul.

Märgitud niimoodi *pešta*, *lašta* jm. tüüp põhiliselt murdeomaseks suuremale osale nii Põhja- kui ka Lõuna-Eesti murdeist, mindagu nüüd lähemalt vaatlema selle tüübi vahekordi muude tüüpidega, mis esinevad samal maa-alal.

Kõigepäält tuleb siin kõne alla *peske*, *laske* jm. tüüpi esindus. Käepärast olevate andmete järgi on selle tüübi

esinemisalaks esimeses kahes verbitüübis Lääne-Eesti lõunaosa, Kesk-Eesti lääneosa ja Lõuna-Eesti. Enamail esinemisaladel on *peške, laske* jm. tüüp sega-alatüüp *pešta, lašta* jm. esindusega. Ainult Lõuna-Eesti põhjaosas on sel ainuliselt valitseva tüübi iseloom. Viimases verbitüübis on aga märgitud ainult paar üksikut *jõške* tüübi juhtumit Lõuna-Eestist. Viimane asjaolu, nii nagu muudki materjali võrdluse tulemused lasevad arvata, et *peške, laske* jm. tüüp peab olema Lõuna-Eestis *pešta, lašta* jm. tüübist hilisem ja tekkinud selle kõrvale. Ainult mõnes Lõuna-Eesti osas on see nähtavasti hiljaku päris maksvusele pääsenud.

Mis puutub selle tüübi vormilisse külge, siis oleks seda vaid *ske*-verbides teataval määral võimalik pidada reegli-päraseks vokaalse liitumise vormiks, mis aga on ebatõenäone, kui võrdleme eelmise vormirühma konsonantse liitumise täit ja ainulist murdeomast esindust Lõuna-Eestis ja käesolevaski vormirühmas *lašta*-tüübi esinemist algupärasema tüübina. Kuid *se-*, *kse*-verbide juures peab aga *peške, kuške* jm. tüüpi tingimata pidama hilisemaks analoogia tulemuseks. Tüüp on nähtavasti tekkinud *ske*-verbides, kus paradigma muudest vokaalse liitumise vormidest teiste vokaal-liiteliste verbitüüpide eeskujul infinitiivgi moodustati tüve järgi *ske*-liseks. Et aga vanem põhitüüp, mis selle analoogia tekkimisega sugugi otsekohe ei kadunud (vrd. esindustüüpide vahekordi!), oli kõigil kolmel kõnesoleval verbitüübil samane *šta*-line, siis selt keeletunde põhiliselt vormi-identsuse aluselt üldistati *ske*-line infinitiiv ka *se-*, *kse*-verbidesse. Ja see on sündinud algupäraseid vahekordi niivõrra segi paisates, et paiguti kogu *se*-verbide rühm on siirdunud *ske*-verbide sarja, näit. Hls *kušk* (HlsMS), Trv Ämmuste k. *kuškma* (TrvMS), San Kurevere k. *kušk* (SanMS), Ote Nõuni k. *kuškma* (OteMS) jm.

Tüüp *laska* jm. esineb *ske*-verbides. Selle esinemisala suhtes tuleks tähele panna kahte päämist keskust: ühelt poolt Lääne-Eesti põhja-, kesk- ja edelaosa ning Muh, teiselt poolt Lõuna-Eestis Krl, (Har)³, Lei ja Vas, Se, Lut.

³ A. Saareste, Eesti murdeatlas I, kaart 17, Lõuna-Eesti edelaosast millegipärast seda tüüpi ei märgi.

Mujal selle tüübi esinemine omab vähem tähtsust, kuigi Ida-Eestis võiks näha kolmanda keskuse iseloomu. Esimene ala iseloomustab meile selgesti, kuidas *laška*-tüübiline infinitiiv on tekkinud *lašta*-tüübilisest põhiesindusest sel teel, et verbitüve konsonantühend *šk* on edasi tunginud ka infinitiivi vormidesse, jättes seejuures infinitiivi põhitüübi vokalisti (-*a*) puudutamata. Seega siis *la(št)ä + (la)šk- → laška*. Samuti on ilmne, et praegune *laška*-tüüp seega eeldab varema *lašta*-tüübi olemasolu. Teine selle tüübi esinemisala on huvitav seetõttu, et sel esineb tekkimiselt samane esindustüüp naabrusest erinevalt nii Lõuna-Eesti keelesaartel kui ka nende siirdkondade lähteala murdes. Viimane asjaolu võiks sellele *lašta* ~ *laška* paralleelsusele tõendada üle 300 aasta iga. Kõigil kolmel alal aga näib tüüp olevat tekkinud iseseisvalt samadest eeldusist. Ühtlasi tuleks märkida, et *des*-infinitiiv on *da*- ja *des*-infinitiivi tavalise vokalistivahekorra tõttu *laška*-tüübi aladel loomulikult *laškes* (vrd. andmeid Lääne-Eestist!).

Minnes Kirde-Eesti rannikumurdeis ja selle ala naabruses valitseva *lassa, pessasse* jm. tüüpi esinduse juurde peab mainima, et käesoleva vormirühma kahe esimese verbitüübi puhul on selle tüübi esinduspiirid samad, kuid viimase verbitüübi juures ei esine Kirde-Eesti rannikumurde põhjaeestilises naabruses enam selle tüübi esindust, vaid *jõšta, jõstakse*-tüüp. Viimane niiviisi ei ole üksikverbina moodustanud ühtlast sarja eelmistega.

Võrreldes käesoleva vormirühma esindusi eelmise omadega näeme esindusala küsimusest tähelepandavalt esile kerkivat selle tüübi puudumise passiivi preesensi puhul Kod-s. Nagu Kettunen (KodD 77) osutab, ei ole see Kod-s häälikuseaduslik, vaid passiivi on morfoloogilistel põhjustel siin üldistatud dentaalklusiil muudest juhtumest.

Käesolevate vormirühmade eestipoolsete *pessa, lassa* jm. tüübi piiride ja naabrusesinduste kohta oleme selgusel. Teisepoolse ülevaate saamiseks heidetagu pilk ka soome-, vadja- ja karjalapoolsele naabrusele.

Soome murdeis kohtab *lassa, pessä*-tüüpi esindust Kannasel Viiburi murrete idas (vt. Kettunen SM II 175) ja

Savo murrete kagus Laadoga ranna piirkonnas, näit. Muolaa *pessä* (V. Rikkonen MS), Parikkala *pessä* („*t* pehmenee *s*:n perästä *s*:ksi“, O. Hannikainen, Kielimurteesta Parikkalan pitäjässä 28). Ingeris esineb see Alam-Luuga luterlasil, näit. *juossa* (J. Mägiste, Rosona murde pääjooned 64), ingrikkudel *pessä(k)*, *jösseel* (V. Porkka, Ueber den ingrischen Dialekt 89), kuid passiivi puhul Hevaas *lazetaa(n)* (94), karjalas, näit. Tunkua *peššä* (T. Liljebblad, Tunkuan murteen konsonantismi 18), jm. Samuti esineb see tüüp vadjas, näit. *pesä*, *pesässä* jm., vdjl *pessä* jm. ja „läntisimpien kylien murteessa“ on *pessä* jm. (L. Kettunen, Vatjan kielen äännehistoria² 28).

Sellest tüübi naabrusleviku jälgimisest on enne kõike selge, et seda ei saa eraldada esitatud naabruse esindusest, vaid et need sel või teisel määral peavad olema ühtekuuluvad omavahel. Missugune aga on see vahekord, ei ole esialgu päris selge. Mõistetav võiks olla selle tüübi mainitud lähemate sugukeelte vastava esindusega kokkukuuluvus nn. vadjapõhjalisis Kirde-Eesti rannikumurdeis (Lüg, Jõh, Vai) ja Ida-Eestis (Iis, Kod), kuid raskemini on selle tüübi esinemine arusaadav Kirde-Eesti rannikumurrete läänerühmas, nagu seda on VNg, Kad, Hlj, Kuu, Jõe. Kui arvesse võtame mainitud Kirde-Eesti rannikumurrete läänerühma ala murrete koostist, nende võimalikku tekkimist (nad nähtavasti on sündinud puht-põhjaeestilise murde aluskihile lisandunud tugevaist soome mõjustusist) ja seda, et soome intensiivseima mõjuandva piirkonnana võib kõne alla tulla peamiselt Kagu-Häme piirkond, mitte aga Virolahtist idapoolsemad Viiburi murrete alad (vrd. M. Toomse, Son correspondant à l'occlusive dentale après une syllabe inaccentuée dans les dialectes littoraux de l'Estonie du nord-est 8—42), siis tuleb tõdeda eeskätt asjaolu, et ei põhjaeestilisele põhikihile ega küsimusse tulevatele soome murdeile ei ole omane *pessä*, *lassa*-tüübile vastav esindus. Võrreldagu näit. Mäntsälä *kästä*, *lasta* 'käskeä, laskea' (K. Sara, Mäntsälän murteen vokalisimi 49), Artjärvi *kästä*, *lasta* (M. Rapola MS), Sippula *kästä*, *lasta* (K. V. Rytönen, Konsonanttiseikoista Sippulan murteessa 16), *kästä*,

lasta (17), Vehkalahti *pestä, lasta, kästä* (J. V. Korjula, Lyhyt äänneopillinen tutkimus Vehkalahden murteesta 79), jm. Virolahti, Miehkälä, Luumäki, Mäntyharju, Heinola, Asikkala, Hollola, Koski, Hausjärvi, Tuusula joonelt (L. Kettuse andmeil) algab juba tavaline soome *laskea, laskē* jm. esindus. Nii esineb Kirde-Eesti rannikumurrete ühe allikana küsimusse tulevate soome murrete keskuses küll põhitüübilt samane algupärase konsonantse liitumise esindus, mitte aga käesolevale *pessä, lassa* jm. tüübile vastav esindus. Samuti ei ole usutav, et tüüp Kirde-Eesti rannikumurdeis, eriti aga selle läänerühmas, oleks iseseisvalt tekkinud *le-, ne-, re-*verbide analoogial: näit. *tulen, panen, suren* jm.: *tulla, panna, surra = pesen, lasen: x*, kust $x = pessä, lassa$. Jääb ainult arvata, et tüüp *pessä, lassa* jm. on algupäraselt murdeomane vaid Kirde-Eesti rannikumurrete n. ö. vadjapõhjalisele rühmale ja Ida-Eestile (siis Lüg-Vai-Kod kolmnurk-alale) ja hiljemini mööda Eesti põhjarannikut võrdlemisi kaugemale läände ja Põhja-Eesti murrete kirdeserva edasi nihkunud (vrd. M. Toomse EK 1935 157), mida võis teataval määral soodustada ja sellele kaasa aidata ülalmainitud vahekord *le-, ne-, re-*verbidega. See suur naabruslevik omakorda paneb pidama *pessä, lassa* jm. tüübi esindust Lüg-Vai-Kod kolmnurk-ala piirkonnas võrdlemisi vanaks jooneks, mida näikse mõtlevat juba L. Kettunen KodD 77 rinnastusega.

Minnes tagasi *pessä, lassa* jm. tüübi vahekorra juurde lähemate sugukeelte samase esindusega, leiame siin avaldatud kahesugust arvamist. Ühelt poolt on nähtud võimalust, et: „Man könnte allerdings an einem frühen einfluss der benachbarten ingrischen dialekte zweifeln“ (L. Kettunen KodD 78). Teiselt poolt on sama autor võrdlemisi kõhklevalt-ettevaatlikult selle esinduse ühendanud vdj. omaga (vt. ib.), mida H. Ojansuu Tietosanakirja X 1357 sama kõhklevalt (: „kenties vatjalaisuus“) on võimalikuks pidanud.

Nende arvamuste seisukohalt peame tähele panema kolme võimalust: 1. kas kuulub *st > ss* häälikumuutus sel või teisel määral (ühiselt vadja esindusega) Lüg-Vai-Kod

kolmniurk-ala piirkonna mittelaenulistesse põhijoontesse; 2. või on see häälikumuutuslaen ingerist pärast Ingeri mittevadjaliste elementide siirdumist eesti ja vadja alade vahele Narva jõe idakaldal; 3. või on see teatava morfoloogilise üksikjuhtumi laen Narvataguselt alalt.

Nende võimaluste vahel otsustamiseks on *pessä, lassa* jm. tüübi esindusega ühenduses järgmised asjaolud oluliseks peetavad. Kõigepäält see, et *st > ss* häälikumuutus Kod-s on sündinud häälikuseaduslikult nii algsm. lahtise kui ka kinnise silbi eelse asendi puhul (vt. L. Kettunen KodD 76—79). Teiseks tuleb tähele panna, et Lüg, Jõh, Vai alal on märgata *st > ss* häälikumuutuse jälgi. Nii esineb praegu sel alal *st > ss* muutus sel puhul, kui järgneb dentaalne geminaatklusiil. Näit. Lüg *missatti, kassetti, meisettu(ť), kussuttamma, vessettuť, ruosettantť, issuttetti, (loistoma(i)je:)* *loisottas* jm. (i. m.), *ęsettud, issuttamma, vessettu, rissitti* (VirKod. 6), Jõh (Valaste, Pühajõe, Võrnu, Kalina, Mäetaguse k.) *issuttamma, rissittud, tęsettasse, ęsettasse, kussutta, meisetti, ruosettand* (HÜJõh. 23, 24). Vai aladel algavad juba kõikuvused. Nii esineb Vai põhjaosas küll *issuttamma, kussuttamma* jm. (i. m.), — s. o. sel puhul, kui kogu sõna paradigmas esineb teise ja kolmanda silbi vahel dentaalne geminaatklusiil, seevastu aga *st*-line esindus, kui paradigma muis vormides seda ei ole, näit. *ostetti, ristitti, kašteta* jm. (i. m.). Vai kirdeosas aga puudub murdeomaselt üldse *st > ss* esindus, näit. *istuttamma, ruostettamma, ristitti* jm. (i. m.). Lõunamal idakülades on seda jälle märgatud suuremas ulatuses, näit. (Joala k.) *ęsettud, kassettud, rissittud, ruosettand, meisettud* (IVaiKons. 9). Läänepoolses Kirde-Eesti rannikumurrete rühmas (VNg, Kad, Hlj, Kuu, Jõe) aga ei kohta seda nähtust üldse. Esindussuhted näitavad, et see nähtus mingil määral ei saa olla pärit Narvataguselt alalt, sest et kõige ingerilähedasemas murdes see kaob.

Mis puutub selle mainitud esinduse hindamisse, siis tuleks seda nähtavasti pidada Kirde-Eesti rannikumurrete idaosa dissimilatiivselt säilinud põhiesinduseks, mida pole aja jooksul tasandanud Põhja-Eesti sisemaa ja soome mur-

rete intensiivne mõju. Ka algsm. lahtise silbi eelse asendi puhul võib selle jälgi märgata, kuid selle käsitlemine pole siin võimalik.

Tähele pannes, et vadjas esineb *st* > *ss* nii algsoome kinnise kui ka lahtise silbi ees (vt. L. Kettunen, Vatjan kielen äännehistoria² 27—28), ingeri murdeis aga ainult algsm. kinnise silbi ees (vt. J. Mägiste, Rosona murde pääjooned 10), siis ei saaks küsimusse tulla laenuesindus ingeri murdeist, vaid praegusele Lüg-Vai-Kod kolmnurk-alale peab arvama põhiliselt murdeomaseks *st* > *ss* muutuse, mis kõige vähemalt on sündinud enne soomlaste immigratsiooni Ingerisse, tõenäoselt aga võiks kuuluda juba Ida-Eesti murrete ja vadjaa keele ühisaega.

(Järg ning lõpp, lühendite seletused ja kokkuvõtte järgmises numbris.)

M. Toomse.

EKS-i Keeletoimkonna viimaste koosolekute otsuseid.

Ühenduses „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ IV köite väljaandmisega on EKS-i Keeletoimkonnal tulnud käesoleval kevadel pidada kolm koosolekut (13. IV, 22. IV ja 17. V 1938). Neil koosolekuil on vastu võetud õige mitmed õigekeelsuse seisukohalt olulised otsused. Alamal on esitatud need Keeletoimkonna otsused ja seisukohad nende vastuvõtmise järjekorras.

1.

Esimesel koosolekul (13. IV) kaaluti üksikasjaliselt verbide ja verbaalnoomenite kokkukirjutamise küsimust. E. Muugi ettepanek, mille järgi kõik verbivormid peale teo- ja tegijanime tuleks kirjutada lahku (ettepanek ja põhjendus ilmunud EK 1938, nr. 1, lk. 4—16), ei leidnud koosolijate pooldamist ja lükati tagasi. Selle asemel harutati lähemalt nn. II varianti, mis fikseerib enam-vähem senise traditsioonipärase tarvitusi. Teisel koosolekul (22. IV) võetigi see II variant vastu. Keeletoimkonna otsuse kohaselt tuleks siis verbide ja verbaalnoomenite kokkukirjutamisel järgmisi juhiseid silmas pidada (juhised on esitatud peajoontes E. Muugi redaktsioonis).

1. Ühendverbide käändeline partitsiip ja at-

ributiivne *-mata*-infinitiiv kirjutatakse kokku, näit.: *ettejõudev võistleja, mahalangenud oks, läbiujutatav jõgi, vastuvõetud otsus, ettenägemata kulud, päralejõudmata kaup* jne. Kõik muud pöördõna muuted kirjutatakse lahku, näit.: *ette jõudma, läbi ujuda, oli maha langenud, on vastu võetud, need kulud jäid ette nägemata* jne.

2. Käändeline partitsiip ja atributiivne *-mata*-infinitiiv kirjutatakse juurdekuuluva sõnaga kokku ka siis, kui ta viimasega ühendverbi ei moodusta. järgmisil juhtumel: a) kui sel ühendil kokkukirjutatult on niisugune tähendus, mida tal lahkukirjutatult ei ole, näit.: *käesolev, käegakatsutav, ennatsalgav, mõõduandev* jne., ja b) kui kokkukirjutamist tingib kontekstilise selguse nõue, näit. *talumehe jõkke-uppunud hobune, sellest linnast-tulevast teenijast ei loodeta head, kana munast-koorumata poeg* jne.

3. Kui kokkukirjutatavaverbivormi ees on esimese ühendosa (tavaliselt abisõna) juurde kuuluv laiend, siis tuleb kokkukirjutamise asemel kirjutada lahku, näit.: *äärmiselt kaugele läinud uuendused (äärmiselt kuulub siin sõna kaugele juurde), õigelt teelt kõrvale eksinud inimesed, minu juurde tulnud sõbrad* (vrd. *minu juurdetulnud sõbrad*) jne.

Kui kõnesolev laiend ei kuulu esimese ühendosa, vaid partitsiibile järgneva lauseliikme juurde, siis tuleb verbivorm kirjutada reeglipäraselt kokku, näit.: *tema hoiul-olev raha* (*tema* kuulub siin sõna *raha* juurde), *töö korrasolev osa* jne.

Lahtiseks jäeti küsimus, kuidas toimida siis, kui ühendverbi käändelise partitsiibi ees on laiend, mis kuulub kogu kesksõna (mitte ainult selle esimese ühendosa) juurde, näit.: *koosoleku poolt vastuvõetud otsus* (*poolt* kuulub siin *vastuvõetud* juurde). Osa koosolijaist pooldas J. V. Veski varianti, mille järgi abisõna tuleb alati pöördõnast lahku kirjutada, kui partisiibi ees on mingi laiend, näit.: *inimestest maha jäetud maja, aknast välja hüppav kass, sõjast osa võtnud noormees* jne. Teine osa Keeletoimkonna liikmeid (enamik neist oli oma seisukohad saatnud kirjalikult) soovitas aga nn. Aaviku varianti, mille kohaselt niisugustel puhkudel pöörd- ja abisõna alati tuleb kokku kirjutada, näit.: *põgenejatega kaasaläinud koer, enesega rahulolev isik* jne.

4. Verbaalnoomenid otsustati juurdekuuluvate sõnadega kokku kirjutada:

a) kui need ühendid moodustavad iseseisva tähendus-üksuse, s. o. α) kui neil kokkukirjutatult on niisugune tähendus, mida neil lahkukirjutatult ei ole, näit.: *enampakkumine, raamatupidaja, pilvelõhkuja, keeleõpetus* (grammatika), *vaheltkaupleja, enesetunne, peamurdmine* jne., või β) kui täiendsõna modifitseerib põhisõna tähendust, näit.: *ärasõit, tagasitulek, vastuvõtlik, kinnisurumine, ettevõtja, käimapanek, kordaseadmine, kindlakstegija* jne.

b) kui kokkukirjutamist tingib kontekstilise selguse nõue, näit.: *ühe raamatuarvustuse lugu, sellest linnast-tulekust saadik, tema kohalejäämine* jne.

c) apositsioonilise inversiooni korral, näit.: *elaguhüüe, hallohõige, ai-kärje* jne.

5. Kui täiendsõna ees on tema juurde kuuluv laiend, siis kirjutatakse see täiendsõna järgnevast põhisõnast lahku, näit.: *õigelt teell hoopis kõrvale eksimine, äärmiselt kaugele minek, rongi ettesõit* (vrd. *rongi ettesõit*) jne.

Kui eesolev laiend ei kuulu täiendsõna, vaid kogu ühendi juurde, siis kirjutatakse täiendsõna põhisõnaga kokku, näit.: *otsuse vastuvõtmine, hobuse äramüümine, raamatu tagasitoomine, sõjast osavõtja, millestki arusaamine, kellestki lugupidamine* jne.

6. Juhtumel, kui eeltoodud reeglid kokkukirjutamist sõnaselgelt ei nõua või mil kokkukirjutusreegli alla kuuluvus on kaheldav või vaieldav, tuleb lahkukirjutamist põhimõtteliselt eelistada kokkukirjutamisele.

2.

Selsamal koosolekul kaaluti ka E. Muugi poolt esitatud ettepanekut *-uma*-intransitiivide piiri küsimuse kohta. Pärast mõningaid parandusi võeti ettepanek järgmisel kujul vastu.

1. Kirjakeele süsteemi kohaselt tuleb vastavalt tähendusele tavaliselt vahet teha mitte-*uma*-liste ja *-uma*-liste verbide vahel, näit.: *helendama* (heledana paistma; heledaks tegema) — *helenduma* (helendama hakkama), *hoidma* (ka aktiivse tähendusega intransitiivina, näit.: *hoida alt!, kohtu eest kõrvale hoidma*) — *hoiduma* (näit.: *mingist tegevusest hoiduma, alal hoiduma*), *imestama* (imeks panema: *midagi imestama, seeütle ei tarvitse imestada*) — *imestuma* (imestama hakkama, imestunuks muutuma: *imestunult kuuldas ta mehe seletusi*), *kohtama* (kokku saama, treh-

vama : *kellegagi kohtama minema, kedagi kuskil kohtama*) — *kohtuma* (juhuslikult kokku sattuma : *see ootamatu kohtumine hirmutas teda*), *kurvastama* (kurvaks tegema; kurb olema) — *kurvastuma* (kurvaks muutuma), *külmama* (transit.) — *külmuma* (intransit.), *pahandama* (pahaseks tegema, pahane olema, pahasena tõrelema) — *pahanduma* (pahaseks saama), *peatama* (transit.) — *peatuma* (intransit.), *rõõmustama* (rõõmsaks tegema; rõõmus olema) — *rõõmustuma* (rõõmsaks saama), *toetama* (transit.) — *toetuma* (intransit.), *ulatama* (transit.) — *ulatuma* (intransit.), *vabandama* (transit.) — *vabanduma* (vabandatav olema : *need teod ei vabandu kunagi*), *vihastama* (vihaseks tegema; vihane olema) — *vihastuma* (vihaseks saama), *õnnestama* — *õnnestuma* jne., samuti: *alanema* — *alanduma*, *kehvenema* — *kehvuma* jne.

2. Võimalik on tähenduslikult eristada mitte-*uma*-lisi ja *uma*-lisi verbe ka järgmisil juhtumel: *hallitama* (hallituskorraga kaetud olema, hallitunas olema, hallitunult seisma : *leib hallitab juba nädalate viisi kapis*) — *hallituma* (hallituskorraga kattuma, hallitunuks muutuma : *leib on juba hallitunud*), *higistama* (higi eritama, higine olema) — *higistuma* (higiseks muutuma), *kahutama* — *kahutama*, *kohmetama* (transit.) — *kohmetuma* (intransit.), *kolletama* — *kolletuma*, *kössitama* (kössis olema) — *kössituma* (kõssi vajuma), *kükitama* (kükakil olema) — *kükituma* (kükakile laskuma), *külmetama* (külmutama; külmumas olema, külma tundma : *käed külmetavad*) — *külmetuma* (haiGESTUMA), *küürutama* — *küürutama*, *paistetama* — *paistetuma*, *pehastama* — *pehastuma*, *punastama* (äkki punaseks minema; punaseks tegema) — *punastuma* (punaseks muutuma, punetama hakkama), *põlvitama* — *põlvituma*, *päevitama* — *päevituma*, *repetama* — *repetuma*, *tarretama* — *tarretuma*, *tulitama* — *tulituma*, *viirastama* (silmapilguks uinuma; korraks kinni minema [silmad]) — *viirastuma* (viirastusena ilmuma või mööduma) jne.; *hävinema* (vähehaaval hävima) — *hävima*, *kivinema* — *kivistuma*, *lagunema* — *laguma*, *loojenema* — *loojuma*, *tutvunema* — *tutvuma*, *tüdinema* — *tüdima*, *ununenema* — *unuma* jne., *hauduma*, *haun* (*kana haub*) — *hauduma*, *haudun* (*munad hauduvad*), *kummardama* (transit.; intransit. : tervituskummardust tegema) — *kummarduma* (kummargile laskuma), *purskama* — *purskuma*, *pöörama* — *pöörduma*, *uhtuma*, *uhun* — *uhtuma*, *uhtun* jne. — Kõigil seesuguseil juhtumel võib soovi korral tarvitada mõlemas tähenduses ka ainult

ühthe neist kõrvutatud vormidest, niivõrd kui see vorm selleks sobib.

Nii ühte kui teist vormi võib soovi kohaselt tarvitada (tähenduslikku vahet tegemata): verbides nagu *ikaldama* — *ikalduma*, *sukeldama* — *sukelduma*, *äpardama* — *äparduma*; — *sta*-liitelistes momentaanides: *hingastama* — *hingastuma*, *libastama* — *libastuma*, *minestama* — *minestuma* jt.; mõningais võõrsõnus, kus tähendus seda lubab: *deserteerima* — *deserteeruma*, *emigreerima* — *emigreeruma*, *progresseerima* — *progresseeruma* jt. (viimasel juhtumil on *-erima* eelistatav).

3. *-uma*-vormi ei tarvitata: a) *-a(h)ta*-liitelistes momentaanides: *ehmatama*, *hauga(h)tama*, *jahmatama* jne., b) harilikult mitte *-nema* asemel, sessamas tähenduses, milles *-nema* juba esineb: *arenema* (kui *arenduma* tarvitada, siis eri tähenduses), *avanema*, *edenema*, *muganema*, *rajanema* jne., c) muudes intransitiivides, mille tähendus *-uma*-vormi ei nõua: *askeldama*, *haljendama*, *kelgutama*, *kestma*, *kostma*, *paistma*, *põrkama*, *sööstma*, *valutama* jne.; muudel kindla keelepruugi juhtumel: *algama*, *magama* heitma, *pärale jõudma*, *kasvama*, *lõppema*, *pleekima*, *puhkama*, *säilima*, *sundima*, *alla andma* (näit.: *kindlus andis alla*) jt., ja ka verbis *täitama* (täisid täis minema).

3.

Kolmandal koosolekul (17. V) võeti kaalumisele K. Leetberg'i ja R. Nurkse poolt avaldatud keelelised eriseisukohad. Selliseid Leetbergi-Nurkse õigekeelsuslikke eriarvamusi esitas E. Muuk Keeletoimkonnale arutlemiseks tervelt 28. Neist lükati tagasi või jäeti lahtiseks 20, kuna 8 küsimuse puhul lubati Leetbergi-Nurkse poolt soovitatud vorme paralleelkujudena tarvitada.

Sõnadest *tuli*, *meri*, *veri*, *uni*, *lumi*, *mõni* olid seni lühema illatiivina lubatud ainult vormid *tulle*, *merre*, *verre*, *unne*, *lumme*, *mõnesse*, mis vastavad kirjakeele grammatilis-loogilisele süsteemile (*süli* — *sülle* eeskujul *tuli* — *tulle*). Rahvakeeles olid aga võrdlemisi laialdaselt tarvitusel ka *d*-lised illatiivid (*merde*, *tulde*), mis teataval määral on lähedased *d*-illatiivile sõnatüüpides *keel*, *meel* (*keelde*, *meelde*, *juurde*, ka *tõrde*). Keeletoimkond otsustaski lubada K. Leetbergi ettepaneku kohaselt rahvakeelsete vormide paralleelset tarvitamist (4 häält poolt, 3 vastu). Nii on siis nüüd võimalikud ka illatiivid *tulde*, *merde*, *verde*, *unde*, *lunde*, *mõnda*.

4.

Meil on olemas kahte tüüpi *-as-*, *-es-*, *-is-*, *-us-*sõnu: ühed neist on astmevahelduslikud (näit.: *hoolas*, *hoolsa*, *hoolast* e. *hoolsat*, *hoolsate*) ja teised astmevahelduseta (näit.: *kuulus*, *kuulsa*, *kuulsat*, *kuulsate*). Leetberg ja Nurkse on soovitanud, toetudes jällegi teatavate murdealade kõnekeelele, üle viia kolmandavätelised sõnad nagu *kuulus*, *hirmus*, *hõlpus* astmevahelduslike sõnade rühma (*kuulus*, *hõlbus*). E. Muuk peab üleviimist võimalikuks ja märgib, et ainsaks erandiks jääks niisugusel puhul sõna *tähfis*. Keeletoimkonnas lähevad arvamised ka selles küsimuses lahku. Osa toimkonna liikmeid (3) pooldab endises sõnaraamatus fikseeritud tarvitusviisi juurde jäämist, teine osa aga (4) soovib üleviimist, kusjuures esialgu oleks siis võimalik paralleelselt tarvitada neid sõnu nii teise- kui kolmandavätelistena. Et koosolijate enamus soovitas nende sõnade üleviimist astmevahelduslike sõnade rühma, siis otsustatigi selle sõnatüübi sõnu, mis seni esinesid kolmandas vältes, lubada tarvitada paralleelselt nii kolmandas kui teises vältes (*hõlpus*, *hõlpsa* ja *hõlbus*, *hõlpsa*).

5.

Juba 1928. a. lubas Keeletoimkond *lihtne*, *lihtse*, *moodne*, *moodse* kõrval tarvitada ka segatüüpi vorme *lihtne*, *lihtsa* ja *moodne*, *moodsa* (KT. prot., lk. 320). Nüüd võeti see küsimus Keeletoimkonnas uuesti kaalumisele. Kuigi E. Muuk soovitas segadeklinatsooni tarvitamist piirata kolme sõnaga (*ehtne*, *ehtsa*; *lihtne*, *lihtsa*; *moodne*, *moodsa*), otsustas Keeletoimkond lubada ebareeglipärast käänamisviisi reeglipärase deklioneerimise kõrval kõikidest siakuuluvatest sõnadest (seega ka: *täpne*, *täpsa*; *soodne*, *soodsa* jt. [6 häält poolt]).

6.

Sõna *pale* on meil senini käänatud kujul *pale*, *palge*, *palet*, *palette*, *palgeid* (VÕS-u 5. trükkis ka *palette* ~ *palgete*). Selle õigekeelsus-sõnaraamatuis fikseeritud käänamisviisi kõrval deklioneeritakse seda sõna rahvakeeles aga ka *vale* eeskujul (*pale*, *pale*, *palet*, *paled*, *palesid*). Viimast on soovitanud ka K. Leetberg. Keeletoimkonnas lubatigi tarvitada käänamisviisi *pale*, *palge* kõrval selle sõna deklioneerimist ka astmevahelduseta *vale*-sõnatüübi eeskujul (6 häält poolt).

7.

Samuti kui sõna *pale* on ka sõna *kõrb* (om. *kõrve*) käänamine rahvakeeles olnud ebaühtlane. Õigekeelsus-sõnaraama-

tuis on seda sõna käänatud kujul *kõrb*, *kõrve*, *kõrbe*, *kõrbede*, *kõrbi*. Rahvakeeles on tarvitusel ka deklioneerimisviisid *˘kõrbe*, *˘kõrbe*, *˘kõrbet* ja *kõrve*, *˘kõrbe*, *kõrvet*. Leetberg on soovitanud seda sõna käänata astmevahelduseta sõnade eeskujul. Keeletoimkond otsustas paralleelvormina lubada selle sõna käänamist *reede*-sõnatüübi kohaselt. Seega on võimalik seda sõna käänata ka kujul *˘kõrbe*, *˘kõrbe*, *˘kõrbet*, *˘kõrbete*, *˘kõrbeid* (8 häält poolt).

8.

Raskusi on sünnitanud senises keelepruugis mõnikord sõna *väike* käänamine. Senise fikseeritud käänamisviisi *väike*, *väikese*, *väikest*, *väikeste*, *väikesi* kõrval on rahvakeeles tarvitusel olnud ka deklioneerimisviis *väike*, *väikse*, *väikest*, *väikeste*, *väikseid*. Keeletoimkond kaalus seda küsimust ja lubas tarvitada mõlemaid käänamisviise. Peale sõna *väike* lubati samuti käänata ka sõnu *päike* ja *äike* (om. *päikese* e. *päikse*, *äikese* e. *äikse*), mitte aga teisi sõnu nagu *lõoke*, *näoke* jt. (4 häält poolt).

9.

Rohkesti vigu on meil esinenud pöörd sõnade *tekkima* ja *sattuma* tarvitamisel. Õigekeelsus-sõnaraamatuis on esitatud need sõnad astmevahelduslikkudena, kusjuures nende olevik on nõrgas astmes (*tekin*, *satun*). Leetberg ja Nurkse on soovitanud neid sõnu pöörata astmevahelduseta pöörd sõnade eeskujul (olevikus seega: *tekin*, *sattun*). Keeletoimkond püüdis vastu tulla tegelikule tarbele ja otsustas lubada paralleelvormidena neist sõnadest tarvitada nii *tekin* kui *tekin*, nii *satun* kui *sattun* (6 häält poolt).

10.

Normitud keeles on seni sõna *tervis* olnud tarvitusel kolmandavärteliselena. K. Leetberg on soovitanud vahet teha sõna *tervis* teise- ja kolmandavärtelise kuju vahel, kusjuures teisevärteline *tervis* tähendaks „tervitus“, kolmandavärteline „terve-olekut“. Seda vahetegemist peab ka E. Muuk otstarbekohaseks. Keeletoimkond leidis siiski, et seesugune vahetegemine pole tarvilik. Küll aga otsustas Keeletoimkond sõnast *tervis* lubada tarvitada nii teise- kui kolmandavärtelise kuju (4 häält poolt). Seega on nüüd siis võimalik saata nii *tervisi* kui *terviseid*.

*

Tagasi lükati ettepanekud tarvitada *meesgi, saakgi, kukkgi, misga* pro *meeski, saakki, kukkki, miska, akente, küünalde, peenarte* pro *akende, küünalde, peenarde, mehhaanika, mehhaaniline* pro *mehaanika, mehaaniline, maie, puie* pro *maade, puude, ühede, kahede* pro *ühtede, kahtede, nurke, kohte* pro *nurki, kohti, päivi* pro *päevi, kiige* pro *kiik, `ahne, `ihne, `jõulud* (kolmandas vältes) pro *ahne, ihne, jõulud* (teises vältes), *põhjus* (teises vältes) pro *põhjus* (kolmandas vältes), *katukse, harjakse* pro *katuse, harjase, nägematud* pro *nägematud, lasin* pro *lasksin, kaebada* pro *kaevata, igapäine* pro *igapäevane, -ste, -kute, -mine* pro *-sti, -kuti, -mini* (*targasti, otsakuti, paremini*), *nägin ema tulema* pro *nägin ema tulevat*. Rida küsimusi jäeti ka lahtiseks.

A Kask.

Sur les décisions des dernières réunions de la Commission Linguistique de la Société de Littérature Estonienne.

En liaison avec la parution du volume IV du „Dictionnaire normatif de la langue estonienne“, la Commission Linguistique de la Société de Littérature Estonienne, normalisatrice de la langue estonienne écrite, a eu ce printemps trois réunions. Dans ces réunions on a discuté sur la graphie des verbes et des substantifs verbaux (en un ou deux mots), l'emploi des verbes transitifs en *-uma* et diverses questions de morphologie.

Heliline ja helitu *h* eesti keeles.

Foneetikakirjanduses on olnud lahtiseks küsimuseks heliline ja helitu *h*. Üldiselt peetakse *h*-d helituks häälikuks, mille moodustamisel häälehuuled peavad olema teineteisest eemaldunud. Eemaldumise tõttu ei ole võimalik helilisuks vajalise võnkumise tekkimine. Enamates foneetilistes uurimustes kohtab ikka vaid üht *h*-d, kuigi vastavast keelest võiks oletada, et temas võiks esineda *h* niihästi heliliselt kui helitult. Hollandi uurija B. van Dantzig on foneetilises ajakirjas „Archives Néerlandaises de Phonétique Expérimentale“ V, lk. 77 jj-d, kirjutises „Voiced or voiceless?“ näidanud hollandi keele suhtes, et naabrusest olenevalt võib *h* olla ka heliline. Helilisuse esinemist võib põhjustada intonatsioonigi. B. van Dantzigi kirjutis on katselis-foneetiliselt parim, mis seni on ilmunud kõnesoleva küsimuse lahendamiseks. Tema arvates on *h* helilisuse ja helituse olemasolu peateguriks siiski mitmesugused kõrvalnähtused. Kokku võttes ütleb autor: „It is not possible to ascertain whether *h* is voiced or voiceless without instruments; even then we find that in apparently similar cases the results of the investigation are unlike“.

Uuemates eesti keelt käsitlevais uurimustes on hakatud teatud juhtudel helilist *h*-d eritlema helitust *H*-st. Esimese märgiga on tähistatud peamiselt see *h*-häälik, mis esineb intervokaalselt või helilise konsonandi eel. Märgiga *H* on tähistatud helitu konsonandi eelset *h*-d. Niisugune märkimisviis vastabki tõelistele hääldusoludele. Eesti keele helilise ja helitu *h* esinemissuhted ei piirdu aga mainitud juhtudega. Eesti *h* kuulub helilisuse suhtes nimelt rühma, kus on *b ~ p*, *d ~ t*, *g ~ k* ja *s*. Aastate jooksul Tartu Ülikooli Foneetika Laboratooriumis ettevõetud katsetused on ikka kõnelnud sama keelt, millest siinkohal toodagu mõni näide. Kurvid ühiskeelesõnadest (*ahi* = *ahi*), *kraħhi* (*kraħhi*, gen. sg.), *kraħhi* (= *kraħhi*, part. sg.) ja *kraħh* (= *kraħh*) osutavad järgmisi helilisuse suhteid (arvud häälikute all tähistavad helilisuse π -d):

<i>a</i>	<i>h</i>	<i>i</i>		<i>k</i>	<i>r</i>	<i>a</i>	<i>ħh</i>	<i>i</i>	
10	10	10		0	5,5—7,75	10	2,5	10	
<i>k</i>	<i>r</i>	<i>a</i>	<i>ħh</i>	<i>i</i>		<i>k</i>	<i>r</i>	<i>a</i>	<i>ħ</i>
0	6—6,5	10	3—4,5	10		0	6,5—8	10	2,25—4,25

Toodud näiteist ilmneb, et lühike intervokaalne *h* on eesti keeles täiesti heliline. Niihästi lühikui pikaalguline intervokaalne *g e m i n a t - h* ja silbi lõpus esinev *h* on aga õigegi helitu. Ühelgi juhul ei ole $\pi = 5$. Kui *h* on silbi lõpus, on helilisuse τ ikka $0 \rightarrow$. Intervokaalses asendis registreerib kurv helilisust hääliku alguses ja lõpus. Näiteks on *kraħhi*-sõna eri näidetes olnud τ : $0 \rightarrow 2,8$ ja $8,4 \rightarrow 10$; $0 \rightarrow 2,4$ ja $8 \rightarrow 10$; $0 \rightarrow 1,7$ ja $8,3 \rightarrow 10$; $0 \rightarrow 2$ ja $9 \rightarrow 10$; $0 \rightarrow 1,5$ ja $7,7 \rightarrow 10$. Murrete *h* helilisuse suhted näivad vastavat ühiskeelesõnadele. Isegi ühiskeelesõnadest häälduslikult kaugel olevast Räpina murdest on sõnarühmas *iho - iħhõ* (part. sg.), *iħhõ* (ill. sg.) registreeritud *h*-st öelduga täiesti võrdsed suhted, nimelt π -d 10; 1,5—3,75; 1,25—3. Varemini on eesti keele kohta konstateeritud, et *b ~ p*, *d ~ t*, *g ~ k* ja *s* pikenedes muutuvad helitumaks. Sama näeb siin *h*-st. Sõnades *kraħhi* ja *iħhõ* on helilisus suurem kui sõnades *kraħhi* ja *iħhõ*. Seega siis on eesti keeles *h* helilisus ja helitus korrapäraselt hääliku positsioonist ja kvantiteedist. — Sõnaalgulise *h* kohta ei ole allakirjutanul kõigiti usutavaid näiteid, sest suuremal hulgal katsealuseil on *h* selles asendis olnud õpitud häälik, mida püütakse harilikust tugevamini forsseerida. Forsseerituna on *h* ikka enam-vähem helitu. Üldpilt sõnaalgulisest *h*-st on siiski see, et absoluutses

alguses võib teda pidada helituks, kuid sel juhul, kui otseselt eel käib vokaaliga lõppev sõna, võib ta olla ka kas poolheliline (poolhelitu) või isegi heliline.

Käesolevas lühikeses ääremärkuses ei ole põhjust peatuda sellel, missugune on helilise ja helitu *h* moodustamise füsioloogiline tagapõhi, liiatigi sellepärast, et küsimuse on lahendanud F. A i m ä foneetikateaduses pööret teinud uurimuses „Vorläufige Versuche zur Endoskopie der Kehlkopf-artikulation der labialen Verschlusslaute sowie der Spiranten *h, s, f*“ (Festschrift tillägnad Hugo Pipping, 1924, lk. 568 jj-d.). Samuti on B. v a n D a n t z i g kirjeldanud tausta, mis võimaldab helilise *h* moodustamist. Viimane autor arvab, et kõrvakuulmisega on raske eritleda kõnesoleva hääliku helilist nüanssi helitust. Eesti keele kohta ei või seda öelda, sest vähegi foneetiliselt harjutatud kõrv suudab teha vahet sõnade *tahtma* ja *tahan h* vahel. Vahetegemine on pealegi omane igapäevaselegi eestlasele, nagu näitab järgmine asjajolu. Eesti helitu *h* on täiel määral larüngaalne häälik. Saksa ja vene keel, mis mõlemad on avaldanud häälduslikku mõju linlaste eesti keelele, ei tunne helitut *h-d*. Neis keelis esinevad selle asemel akustiliselt lähedased helitud oraalsed ahtushäälikud $\chi, \acute{\chi}$ (saksa: *ach, lachen, Licht*; vene *ух, нахамь*). Võõrkeelte mõju all olles jäetakse siis eesti keeles heliline *h* niisugusena alles, helitu asendatakse aga tagavokaalseis ühendeis χ -ga ja esivokaalseis $\acute{\chi}$ -ga: *ko $\acute{\chi}$ t, le $\acute{\chi}$ t, le $\acute{\chi}$ m* (aga *lehmä*). On huvitav lisada, et mõnes murdes, nagu näiteks Vaivaras, kus geminaat-*h* esineb intervokaalses asendis, kohtab ka $\chi\chi$ -d (vt. M. T o o m s e, ÕES Aastarm. 1937 I, lk. 89 jj.).

Paul Ariste.

Voiced and Breathed *h* in Estonian.

The Estonian language has both a breathed and a voiced variety of *h*. The former appears initially, finally and in connection with breathed vowels. The short *h* between vowels, however, is voiced. The longer the geminated *h*, the more pronounced is its breathed quality. The voiced and breathed character of *h* in Estonian may not merely be recorded by means of instruments but is distinctly audible to the ear. In some dialects *h* has developed into χ .

Vastutav toimetaja: Joh. V. Veski.

Väljaandja: Akadeemiline Emakeele Selts.

SOOME-EESTI SÕNARAAMAT

Toimetanud JUULIUS MÄGISTE

Nimetatud sõnaraamat ei ole üksnes kiiv sõnadekogu, vaid selles leidub rohkesti kõnekäände, lausenaiteid, käändetarvitamise näiteid verbide juures, idiomaatilisi väljendusviise ja muud mitmekülgset ainekku, mis on tähtis õppijale, tõlkijale ja kõigile keeletarvitajale. Silmas on peetud ka igakülgselt teaduslikku terminoloogiat. Peale muu sõnavaresa sisaldab sõnastik ka valiku kohanimesisid ja kõige tarvitavamaid soome sõnalühendeid. Autorit peetakse heaks soome keele ja soome murrete tundjaks. Teos on ainulaadne ulatuselt, ajakohasuselt ja kompetentsuselt.

AKAD. EMAKEELE SELTSI KIRJASTUS, TARTUS 1931.
VIII+688 lk., alandatud hind 7 kr.

Ladu: Akad. Kooperat. raamatukauplus, Ülikooli 15, Tartu.

Muid Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetisi:

Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid. Toimetanud J. Mägiste ja E. Elisto. Tartu 1935, 104 lk. Hind 50 senti. Pealadu ja omanik: Nimede Eestistamise Liit, Vene 23—9, Tallinn.

Eestipäraseid esnimesid. Toimetanud J. Mägiste. Tartu 1936. 40 lk. Hind 50 s. Kirjastaja: Nimede Eestistamise Liit, Vene 23, Tallinn.

Eestilasele eesti nimi. Koguteos, 70 lk. Hind enne 50 s., nüüd 25 senti. Soome kirjastik. Nr. 2, 3, 4, alandatud hind 10—15 s.

Liivi lugemik I—IV, 25—40 s. Setu lugemik I, II. Hind 50 ja 75 s. Valik grammatilisi oskussõnu. Hind 25 s.

Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi. A. Saareste ja A. R. Cederberg. Vihk I. Hind 2 kr. — Vihk II. Hind 2 kr. 50 s.

Eksperimentaalfoneetika alged. W. E. Peters. Hind 40 s.

Wanradt-Kõlli katekismuse katkendid. A. Saareste. Hind 50 s.

Esimese eestikeelse raamatu, Wanradt-Kõlli katekismuse keelest. A. Saareste. Hind 40 s.

Keel ja loogika. A. Koort. Avec un résumé. Hind 50 s.

Eelmiste ladu: O/ü. Noor-Eesti, Rütli tän. 11, Tartu.

Algsm. 1. silbi *eü* eesti keeles. J. Mägiste. Avec un résumé. Hind 30 s. Eesti keeleala murdelisest liigendusest. (Kolme kaardiga.) Albert Saareste. Avec un résumé. Hind 60 s.

Kümme aastat eesti murrete süstemaatset kogumist. A. Saareste. Avec un résumé. Hind 50 s.

Kõhkleivad mõtteid läänemere-soome laensõnade-uurimise puhul. J. Mägiste. Avec un résumé. Hind 40 s.

Eesti *saama*-futuuri algupärasest ja tarvitamiskõlblikkusest. J. Mägiste. Avec un résumé. Hind 50 s.

Adjektiiv-atribuudi kongruentsist eesti keeles. R. Nurkse. With an English Summary. Hind 1 kr.

Intonatsioon, kvantiteedi ja dünaamilise rõhu suhteist eesti keeles. E. Põldre. Avec un résumé. Hind 40 s.

Õpetatud Eesti Seltsi 100-aastasest tõöst keeleteaduse alal. A. Raun. With an Summary. Hind 40 s.

Eesti keele mitmest palgest. A. Saareste. Avec un résumé. Hind 25 s.

Ladu: Akad. Kooperat. raamatukauplus, Ülikooli 15, Tartu.

Kõigilt siinseilt väljaandelt ant. A. E. Seltsi liikmeile 20% hinnaalandust, välja arvatud Eesti nimi ja Eestipäraseid esnimesid (vt. ülal). — SOOME-EESTI SÕNARAAMATULT ka „Eesti Keele“ tellijale 20% (s. o. 1 kr. 40 s.) hinnaalandust.

EESTI KEEL

(Akad. Emakeele Seltsi ajakiri, XVII aastakäik, 1938)

ilmub aasta kohta kaheksa numbrit, à 32 lk., kokku 256 lk. Kevadsemestril ilmub neli, sügispoolaastal neli numbrit.

Tellimise hind aastaks sisemaale 3 kr., välismaale 4 kr., pooleks aastaks sisemaale 1 kr. 50 s. Üksiknumbri hind 40 s., kaksiknumber 80 s. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised ja linnades suuremad raamatukauplused. Üksikuid numbreid on müügil Tallinnas Tall. E. Kirj. Üh. „Päevalehe“, Tartus O/Ü. „Noor-Eesti“ ja Akad. Kooperatiivi raamatukaupluses. Viimases ka talitus (Tartu, Ülikooli 15, tel. 63).

Varem ad aastakäigud:

- I—IV aastak., 1922—1925, à 192 lk.,
brošeeritud, hind à 2 kr.
- V—VIII aastak., 1926—1929, à 256 lk.,
brošeeritud, hind à 3 kr. 20 s.
- IX—XV aastak., 1930—1936, à 192 lk.,
brošeeritud, hind à 2 kr. 50 s.
- XVI aastak., 1937, 258 lk.
brošeeritud, hind 3 kr. 50 s.

Ilmunud broš. aastakäikudel raamatukogudele ja koolidele 15 %, Seltsi liikmeile 20 % hinnaalandust. Saada Noor-Eesti raamatukauplusest.

Erisoodustused:

„Eesti Keele“ 1938. aastakäigu tellijale annab AES võimaluse saada EK neljast esimesest aastakäigust vabal valikul kaks tasuta (saatekulude vastu), peale selle osta viiet ja kuuet aastakäiku poole hinnaga, s. o. à 1 kr. 60 s. Kirjalikult soovi avaldades ning raha ette saates — talituse kaudu (Akad. Kooperatiiv), isiklikult (tellimiskviitungi ettenäitamisel) — otse Noor-Eestilt. Soomeesti sõnaraamatult (vt. eelmisel leheküljel) saavad EK tellijad 20 % (1 kr. 40 s.) hinnaalandust — Akadeemilisest Kooperatiivist.

EESTI KEEL

kui ainuke keeleline ajakiri Eestis

taotleb kahesuguseid sihte: 1) avaldada teaduslikke uurimusi eesti keele ning sugukeelte alalt, käsitledes ka üldkeeleteaduse probleeme, ja 2) võimalust mööda rahuldada tarvet puhtõigekeelsusliku ajakirja järele.

EESTI KEELES

leiavad käsitlemist õigekeelsuse ning keele tegeliku korralduse küsimused. EK-s avaldatakse Akad. Emakeele Seltsi juhatuse ja E. Kirj. Seltsi Keeletoimkonna keelelisi otsuseid ning reegleid. Eriti sagedasti käsitletakse koha- ning isikunimede kirjutusviisi.

EESTI KEELES

ilmub tarvidust mööda keelelise kirjanduse, eriti tegelikkude tarvituse minevate teoste (käsi- ning õpiraamatute) arvustisi, murdetekste, ülevaateid tööaladelt jne.

Toimetus: Tartu, Rütli 24, III kord. Tel. 2-81 (peatoimetaja).

HIND 40 SENTI.